

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan toteutettavaksi pienten koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa koskeva uudistus. Muutoksia tehtäisiin perusopetuslakiin, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettuun lakiin.

Lainmuutoksilla selkeytettäisiin lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteita ja sisältöä, eri toimijoiden työnjakoa, toiminnan koordinoimista ja rahoitusta. Muutokset mahdollistavat suunnitelmallisemman, jatkuvamman, laadukkaamman ja turvallisemman aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta erityisopetuksessa oleville oppilaille.

Kunta voisi hankkia aamu- ja iltapäivätoimintapalveluja myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunnan tulisi huolehtia siitä, että lasten aamu- ja iltapäivätoiminta järjestettäisiin ehdotetun lainsäädännön mukaisesti.

Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuminen olisi lapselle vapaaehtoista. Aamu- ja iltapäivätoimintaa tulisi tarjota 570 tuntia koulun työvuoden aikana kullekin toimintaan osallistuvalla lapsella. Opetushallitus päättäisi aamu- ja iltapäivätoiminnan valtakunnallista tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena olisi tukea osana varhaiskasvatusta kotiin ja koulun kasvatustyötä. Tärkeänä tavoitteena olisi

tukea lasten tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua sekä edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa. Kunnan tulee hyväksyä aamu- ja iltapäivätoimintaa varten toimintasuunnitelma, jonka sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Kunnat päättävät kuntalain mukaisesti, minkä hallintokunnan alaisuuteen aamu- ja iltapäivätoiminta sijoitetaan. Kunnan tulee myös etukäteen ilmoittaa aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämispaikeista, toiminnan alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä siitä, miten kyseiseen toimintaan haetaan. Olettaessa lapsia aamu- ja iltapäivätoimintaan heihin tulee soveltaa yhdenvertaisia valintaperusteita.

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumisen edistämiseksi ja toiminnan kehittämiseksi aamu- ja iltapäivätoimintaa tulisi myös arvioida suunnitelmallisesti.

Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvilla lapsilla olisi oikeus turvalliseen toimintaympäristöön. Kuntia velvoitettaisiin huolehtimaan siitä, että lasten aamu- ja iltapäivätoiminnalle tarkoitettut tilat ja välineet ovat turvallisia ja että lapset eivät joudu väkivallan tai muun kiusaamisen kohteeksi.

Opetusministeriö vahvistaisi aamu- ja iltapäivätoiminnan yksikköhinnan ohjaustuntia kohden vuosittain valtion talousarvion rajoissa. Valtionosuus olisi 57 prosenttia. Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistumisesta olisi

mahdollisuus periä kohtuullisia maksuja.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa antavien ohjaajien kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa työskentelevien henkilöiden rikostausta selvitetäisiin.

Esitys liittyy vuoden 2004 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen

yhteydessä. Ehdotetut perusopetuslain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muutokset ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2004. Ehdotettu lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2004.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	3
YLEISPERUSTELUT.....	5
1. Johdanto.....	5
2. Nykytila	6
2.1. Lainsäädäntö	6
2.2. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tarjonta	7
2.3. Aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionrahoitus ja toiminnan kustannukset	8
2.4. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tarve	9
2.5. Henkilöstö.....	9
2.6. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	10
Ruotsi	10
Norja	11
Tanska	11
Muu Eurooppa.....	11
3. Ehdotetut muutokset.....	12
3.1. Perusopetuslain muutokset	12
3.2. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muutokset	13
3.3. Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muutokset	14
4. Esityksen vaikutukset	15
4.1. Taloudelliset vaikutukset	15
4.2. Organisaatio-, henkilöstö- ja muut vaikutukset	16
5. Esityksen valmistelu.....	17
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	18
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	20
1. Lakiehdotusten perustelut.....	20
1.1. Laki perusopetuslain muuttamisesta.....	20
1.2. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta 22	22
1.3. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta.....	23
2. Voimaantulo.....	23
LAKIEHDOTUKSET	25
perusopetuslain muuttamisesta	25
opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta.....	28
lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muutta- misesta	30

LIITE	31
RINNAKKAISTEKSTIT	31
perusopetuslain muuttamisesta	31
opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta.....	35
lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muutta-	
misesta	38

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Aamu- ja iltapäivätoimintaa, erityisesti kerhotoimintaa, on järjestetty koululaisille 1940-luvulta saakka silloisen kansakoululain nojalla. Vuonna 1958 annettiin päätös kerhotoiminnan perusteista. Koulujärjestelmälain valmistumisvaiheessa 1968 opetusministeriö asetti toimikunnan selvittämään vapaaehtoisien kerhotoiminnan asemaa ja sen järjestämistä peruskoulussa. Oppilaskerhojen järjestäminen otettiin peruskoulua koskevaan lainsäädäntöön (peruskoululaki 476/1983). Hallituksen esityksessä eduskunnalle mainittiin perusteluina, että koulun kerhotoiminnalla voidaan täydentää koulun kasvatus- ja opetustehtävää sekä parantaa oppilaan koulumotivaatiota.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle koulutusta koskeva lainsäädännöksi (HE 86/1997 vp) mainittiin, että perusopetuksen yhteydessä voidaan järjestää edelleen myös muuta siihen läheisesti liittyvää toimintaa, kuten koulukirjastotoimintaa ja oppilaskerhoja. Toiminnan tulee olla opetukselle säädettyjen tavoitteiden mukaista. Oppilaiden osallistuminen toimintaan on vapaaehtoista. Toiminnan kustannukset voidaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/1998) mukaan lukea opetustoimen mennoiksi. Hyväksyessään uuden koulutusta koskevan lainsäädännön eduskunta edellytti, että valtiolta ja kunnat yhteistyössä kansalais- ja muiden järjestöjen kanssa kehittävät toimenpiteitä, joilla lisätään perusedellytyksiä kerhotoiminnalle.

Kerhotoiminnan vähenemisen aiheuttaman huolen takia asetettiin vuoden 1997 alussa työryhmä miettimään kerhotoiminnan tilaa ja laatua. Kerhotoiminnan (OPM 1998:3) teki ehdotuksen siitä, miten peruskoulun kerhotoimintaa voidaan kehittää yhteistyössä paikallisten järjestöjen, yhteisöjen ja yritysten kanssa. Työryhmä esitti tavoitteeksi, että jokaisella peruskoululaisella on mahdollisuus osallistua koulupäivinä ohjattuun ja riittävän monipuoliseen kerhotoimintaan koulutyön jälkeen. Kunnalle esitettiin päivävuotoiminnan koordinoimisesta. Julkisen talouden tilanteen takia työryhmä ei ehdottanut kerho-

toimintaa subjektiiviseksi oikeudeksi. Työryhmä ehdotti, että periaatepäätös koulujen kerhotoiminnan kehittämiseksi tulisi tehdä valtioneuvoston hyväksymässä koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 1999—2004. Kerhotoiminnan muistioista annetuissa lausunnoissa työryhmän asettamia tavoitteita pidettiin yleisesti kannatettavina.

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelmassa kiinnitettiin huomiota koululaisten iltapäivätoiminnan laajentamiseen ja sisällölliseen kehittämiseen. Yhtenä perhepolitiikan kehittämisalueena mainittiin pienten koululaisten aamu- ja iltapäivähoito.

Valtioneuvoston hyväksymän koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelman 1999—2004 mukaan tuli selvittää, millä edellytyksillä on mahdollista järjestää koulupäivän aikana ohjattua ja riittävän monipuolista kerhotoimintaa peruskoululaisille. Valtioneuvoston sosiaali- ja terveyshuollon tavoiteohjelmassa (STM 1999:16) edellytettiin kuntien huolehtivan pienten koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lisäämisestä yhteistyössä koulutoimen, sosiaalitoimen, liikuntatoimen ja nuorisotyön lisäksi järjestöjen, seurakuntien, vanhempien, omaistoiminnan ja työnantajien kanssa.

OECD (2001) kiinnitti maaraportissaan "Country Note Early Childhood Education and Care Policy in Finland" huomiota lasten aamu- ja iltapäivätoimintojen järjestelyihin Suomessa. Suomessa samoin kuin useissa teollistuneissa OECD maissa kouluikäisten lasten aika ilman turvallisen aikuisten huolenpitoa on lisääntynyt runsaasti ja paineet perheiden, vanhempien työelämän ja lasten hoidon ja kouluelämän yhteensovittamiseksi ovat lisääntyneet. Raportissa todetaan, että pienten koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta ei ole ollut Suomessa harjoitetun koulutus- sosiaali- ja terveyspolitiikan painopisteenä aamu- ja iltapäivätoiminnan lisääntyneestä tarpeesta huolimatta.

Opetusministeriö asetti lokakuussa 2001 työryhmän (OPM 29:2002) pohtimaan lasten ja nuorten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjes-

tämistä. Työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus valtioneuvoston periaatepäätökseksi aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä. Ehdotuksen tuli sisältää lasten ja nuorten tarpeita vastaavan aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä koskeva työn ja vastuunjako sekä rahoitusperusteet ja muut tarvittavat periaatteelliset linjaukset. Työryhmässä oli edustajia opetusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Opetushallituksesta ja Suomen Kuntaliitosta. Työryhmä jätti ehdotuksensa opetusministeriölle elokuussa 2002.

Valtioneuvosto antoi maaliskuussa 2002 eduskunnalle selonteon uusien koululakien vaikutuksista ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Selonteosta antamassaan mietinnössä (SiVM 6/2002 vp - VNS 2/2002 vp) sivistysvaliokunta totesi muun muassa, että kerhotoiminnan merkitys koulupäivän päätteeksi on entisestään korostunut lasten turvallisen ja virikkeisen iltapäivätoiminnan aikaansaamiseksi. Sen vuoksi valiokunta kiirehti toimenpiteitä kerho- ja iltapäivätoiminnan lisäämiseksi edelleen.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämistä painotettiin myös valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen linjauksista (STM 2002:9) ja valtioneuvoston selonteossa lasten ja nuorten hyvinvoinnista (VNS 4/2002 vp).

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelmassa todetaan, että hallitus valmisteleekin lainsäädännön aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Esityksen edellyttämät määrärahojen muutokset on sisällytetty valtion vuoden 2004 talousarvioesitykseen.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö

Nykyisessä lainsäädännössä ei koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä ole säädetty selkeästi minkään julkisen hallinnon tehtäväksi. Mainintoja aamu- ja iltapäivätoiminnasta on sekä sosiaalitoimea että opetus-toimea koskevassa lainsäädännössä.

Sosiaalihuoltolain (719/1982) 17 §:n 3 momentin mukaan kunta voi järjestää aamu- ja iltapäivähoitoa tai -toimintaa muuna tarpeellisenä palveluna. Lasten päivähoidosta annetun lain (36/1973) 2 §:n mukaan lasten

päivähoitoa voivat saada lapset, jotka vielä eivät ole oppivelvollisuusikäisiä sekä milloin erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty, myös sitä vanhemmat lapset. Lasten päivähoito on pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan. Vuodesta 1996 lähtien vanhemmilla on lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n mukaan ollut oikeus saada lapselleen kunnan järjestämä päivähoitopaikka joko päiväkodista tai perhepäivähoidosta vanhempainrahakauden päätyttyä siihen saakka kunnes lapsi siirtyy oppivelvollisena perusopetukseen.

Lasten päivähoidosta annetun lain 11 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen-, ruotsin- tai saamenkielellä. Kunnan tulee huolehtia siitä, että myös oppivelvollisuuden saavuttaneilla lapsilla on mahdollisuus saada päivähoitoa silloin, kun erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole muulla tavalla järjestetty. Kunnat voivat käyttää harkintaa siinä, keille hoitoa järjestetään. Vanhemmilla ei ole niin sanottua subjektiivista oikeutta saada hoitopaikkaa oppivelvollisuuskäiselle lapselle kuten sitä nuoremmalle. Tarveharkintaa sovellettaessa merkittävänä tekijänä ovat perheen sosiaaliset syyt tai lapsen erityisen tuen tarve.

Kokopäivätyössä olevalla vanhemmalla on työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:n nojalla mahdollisuus osittaiseen hoitovapaaseen eli työajan palkattomaan lyhentämiseen sen vuoden loppuun, jona aikana lapsi aloittaa peruskoulun. Osittainen hoitovapaajakso toteutetaan työnantajan ja työntekijän sopimalla tavalla. Osittaista hoitorahaa maksetaan tällä hetkellä alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmille, joka on työ- tai virkasuhteessa ja jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia. Hoitoraha on veronalaista tuloa.

Lastensuojelulain (683/1983) 7 §:n 1 momentissa todetaan, että kunnan on kehittäes-

sään sosiaali- ja terveydenhuoltoa, koulutointa sekä muita lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja pidettävä huolta siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan huoltajia lasten kasvatuksessa ja kyetään saamaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Palveluja kehitettäessä tulee erityisesti ottaa huomioon lasten ja nuorten tarpeet ja toivomukset.

Vammaisten koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoa tai -toimintaa voidaan järjestää myös kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 2 §:n 10 kohdan mukaisena muuna vastaavana erityishuollon toteuttamana tarpeellisenä toimintana.

Perusopetuslain (628/1998) 47 §:n 1 momentin mukaan perusopetuksen yhteydessä voidaan kuitenkin oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa. Pykälässä tarkoitettua toimintaa on muun muassa oppilas- ja nuorisokerhotoiminta sekä koulukirjastotoiminta. Toiminnan tulee olla perusopetuslain 2 §:ssä säädettyjen tavoitteiden mukaista. Oppilaalle osallistuminen toimintaan on vapaaehtoista. Opetuksen järjestäjät päättävät tarkemmin toiminnan sisällöstä ja järjestämistavoista. Toiminnan kustannukset voidaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaan lukea opetustoimen menoiksi. Pykälä ei koske opetuksen järjestäjien mahdollisesti harjoittamaa maksullista palvelutoimintaa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, jotka vuosiluokkien 1—2 osalta otettiin käyttöön 1 päivänä elokuuta 2003 todeksi, että koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää kerhotoimintaa. Vuosiluokkien 3—9 osalta opetussuunnitelman perusteita noudatetaan perusopetuksen opetuskokeilussa vuosina 2003—2004. Kerhotoiminnan tulee tukea perusopetuksen tavoitteiden mukaisesti oppilaiden sosiaalista kasvua ja itsensä monipuolista kehittämistä. Kerhotoiminnan tarkoituksena on edistää myönteisten harrastusten viriämistä sekä antaa oppilaille mahdollisuus muuhunkin kuin tavanomaiseen koulutyöhön turvallisessa ja rauhallisessa ympäristössä. Kerhotoiminnan tulee tarjota monipuolista, lasta ja nuorta avostavaa toimintaa sekä tilaisuuksia myönteiseen vuorovaikutukseen aikuisten ja tois-

ten lasten kanssa. Kerhotoiminnan järjestämisen periaatteet tulee kirjata opetussuunnitelmaan. Kerhot ovat oppilaille vapaaehtoisia. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan kerhotoiminnan tavoitteet ovat: kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen, lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen, mahdollisuuden antaminen sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja yhteisöllisyyteen kasvamiseen, mahdollinen antaminen onnistumisen ja osaamisen kokemukseen, luovan toiminnan ja ajattelun kehittäminen, lasten ja nuorten kannustaminen tuottamaan omaa kulttuuriaan, mahdollisuus oppilaan tuntemisen lisäämiseen sekä harrastuneisuuden tukeminen ja myönteisten harrastusten edistäminen.

2.2. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tarjonta

Opetushallitus on selvittänyt koko maan kattavasti lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan nykytilaa arvioimalla lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa sen tarjonnan, toiminnan koordinoinnin ja vastuunjaon, rahoittamisen sekä henkilöstön ammatillisen osaamisen näkökulmista.

Päivähoidon järjestämässä iltapäivähoitossa olevien koululaisten määrä ja koulujen kerhotoiminta on vähentynyt 1990-luvun aikana. Tähän on vaikuttanut muun muassa subjektiivisen päivähoito-oikeuden laajentuminen koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia ja kerhotoiminnan osalta opetustoimeen kohdentuneet kuntien säästötoimenpiteet.

Vuosittain lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan piirissä on noin 40 000 perusopetusta ensimmäisellä ja toisella vuosiluokalla saavaa oppilasta. Toiminnan tarjonnassa ei ole merkittäviä alueellisia eroja. Toiminnan piirissä on noin 30 prosenttia perusopetusta ensimmäisellä ja toisella vuosiluokalla saavista oppilasta. Toimintaa on tarjolla noin 80 prosentissa Suomen kunnista.

Kuntien merkitys lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessä on merkittävä, koska ne osallistuvat siihen sekä toimintaa itse järjestäen että tiloja, neuvontapalveluita ja taloudellista tukea tarjoten. Kunnat vastaavat noin kolmanneksesta lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Myös urheiluseurat ja Mannerheimin Las-

tensuojeluliitto järjestävät lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa. Urheiluseurojen osuus lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä on noin 14 prosenttia. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on järjestänyt vuodesta 1996 lähtien paikallisyhdistyksiensä kautta koululaisten iltapäivätoimintaa ja sen osuus on noin 10 prosenttia kaikesta lasten aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Evankelis-luterilaiset seurakunnat ovat järjestäneet koululaisten iltapäivätoimintaa 1970-luvulta lähtien. Seurakuntien vuodelta 2001 keräämien tietojen mukaan seurakuntien järjestämään lasten aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistui 12 prosenttia kaikista perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaisista. Ortodoksinen kirkko järjestää myös aamu- ja iltapäivätoimintaa tarjoamalla tiloja ja henkilöstövoimavaroja, mutta ei kerää tilastoa seurakuntiansa järjestämästä kerho- ja leiritöiminnasta.

Vanhempainyhdistykset vastaavat noin 11 prosentista ja paikalliset asukasyhdistykset noin 5 prosentista kaikesta koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Suomen 4H-liittolla on lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa arviolta noin kolmanneksessa sen yhdistyksistä noin 100 kunnan alueella. Toiminnan laajuus on noin 10 prosenttia kaikesta lasten aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Samfundet Folkhälsan järjestää iltapäivätoimintaa viidellä paikkakunnalla noin 460 lapselle. Toiminta on suunnattu 6–8 vuotiaille lapsille. Poliittiset järjestöt ja yritykset järjestävät myös lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa.

2.3. Aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionrahoitus ja toiminnan kustannukset

Valtio on rahoittanut vuonna 2002 vuosiluokkien 1–9 oppilaiden iltapäivätoimintaa seuraavien järjestelmien kautta:

1) Opetustoimen valtionosuus kunnille (OPM). Oppilaskohtaiseen valtionosuuteen sisältyy koulujen järjestämä kerhotoiminta. Opetustoimen valtionosuusprosentti on 57.

2) Koululaisten iltapäivätoiminnan tuki liikuntamäärärahoista (OPM). Tuki (1,2 miljoonaa euroa) jaetaan lääninhallitusten sivistysosastojen liikuntatoimen kautta.

3) Koululaisten iltapäivätoiminnan tuki nuorisotyömäärärahoista (OPM). Tuki

(635 000 euroa) jaetaan lääninhallitusten sivistysosastojen nuorisotoimen kautta.

4) Kerhokeskus - koulutyön tuki (OPM/OPH). Opetusministeriön nuorisoyksikkö ja Opetushallitus tukee Kerhokeskus - koulutyön tuki ry:tä koululaisten kerhotoiminnan kehittämisessä. Erillisenä tukikohteena on ollut ns. koulujen parlamenttikerhotoiminta, joka toteutuu ainakin osittain koululaisten iltapäiväkerhotoimintana.

5) Sosiaali- ja terveysministeriön valtionosuus kunnille (STM). Päivähoitolain mukaan kunnat voivat järjestää iltapäivähoitoa lähinnä 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille. Tuki sisältyy kunnille annettavaan sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuteen. Sosiaali- ja terveystoimen valtionosuusprosentti on 27,01.

6) Maa- ja metsätalousministeriön tuki 4H-toimintaan (MMM). 4H-kerhotoimintaa järjestetään osittain koululaisten iltapäivätoimintana koulupäivän jälkeen. Siten 4H-toiminnan valtion tuesta (4,5 miljoonaa euroa) osa kohdentuu ohjaajapalvelujen muodossa käytännössä koululaisten iltapäivätoimintaan.

7) Työvoimahallinnon tuki (TM). Työvoimahallinnon työllistämistuella rahoitetaan merkittävä osa koululaisten iltapäivätoiminnan ohjaajapalveluista. Työllisyyspoliittista projektitukea myönnettiin vuonna 2002 (ilman epävarmoja tapauksia) vajaa 552 000 euroa. Projektitukea maksetaan hallinnollisiin kustannuksiin, työllistämistuet tulevat sen päälle. Aivan kaikki projektit eivät ole tässä mukana, koska työministeriölle toimitetut kuvaukset ovat osin puutteellisia.

8) Raha-automaattituotoista myönnettävät avustukset kansalaisjärjestöille (STM). Valtioneuvoston päätöksellä raha-automaattituotoista on myönnetty järjestöille ja yhdistyksille avustuksia. Vuonna 2003 avustusta koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämiseen myönnettiin 2,6 miljoonaa euroa. Rahoituksella on työllistetty noin 150 henkilöä.

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan kokonaiskustannuksista ei ole valtakunnallisesti koottua tietoa, mutta kustannuksia on mahdollista arvioida laskennallisesti. Valtakunnallisessa koulupäivän rakenteen uudistamisesta koskevan kokeilu- ja tutkimushanke MUKAVA:n yhteydessä arvioitiin kunnan

organisoiman sekä sen yhteydessä toimivien lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan todellisia käyttökustannuksia. Toimintaan osallistunutta oppilasta kohden kustannukset vaihtelivat lukuvuoden aikana 403 eurosta 900 euroon keskimääräisten kustannusten ollessa 587 euroa oppilasta kohden.

Merkittävin kustannustekijä on ohjaajien palkkiot, joihin arvioidaan kuuluvan noin puolet kokonaiskustannuksista. Toiseksi suurin menoerä on liikunta- ja askarteluvälineet ja muut tarvikkeet. Muut menoerät muodostuvat välipalაკustannuksista, retkistä ja tutkimiskäynneistä sekä niistä aiheutuvista kuljetuskustannuksista. Tilavuokraa maksettiin selvityksen mukaan vain noin kolmanneksessa hankkeista.

Lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestävistä tahoista noin puolet ei peri järjestämistään toiminnasta osallistumismaksuja. Lapsikohtaisia maksuja on peritty yleensä silloin, kun toimintaa järjestää koulun ulkopuolinen taho. Tällöin keskimääräinen osallistumismaksu kuukaudessa on ollut noin 60 euroa.

2.4. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tarve

Opetusministeriö selvitti syyslukukaudella 2003 oppivelvollisuutensa aloittavien lasten tarvetta aamu- ja iltapäivätoimintaan eri puolilla Suomea. Aineistossa oli mukana 52 prosenttia oppivelvollisuutensa syksyllä 2003 aloittavista lapsista ja aineisto edustaa monipuolisesti koko maata, eri kuntia ja erityyppisiä kuntaryhmiä. Tiedot kerättiin koulutulokkaiden vanhemmilta kouluun ilmoittautumisen yhteydessä kaikista vuosiluokilla 1–6 perusopetusta antavista kouluista.

Selvitys osoittaa, että noin 68 %:lla ensi syksynä oppivelvollisuutensa aloittavista koululaisista on tarvetta joko aamu- tai iltapäivätoimintaan tai molempiin. Tulevien ekaluokkalaisten vanhemmille osoitetun kyselyn mukaan pääasiallinen tarve kohdistuu koulun jälkeiseen iltapäivätoimintaan. Iltapäivätoimintaa tarvitsevia ekaluokkalaisia on noin 48 prosenttia ja aamu- sekä iltapäivätoimintaa tarvitsevia runsaat 18 prosenttia koulutulokkaista. Selvästi pienin tarve on pelkästään aamupäivätoiminnalle, jota tarvitsee 1,6 prosenttia kaikista ensimmäisen luokan aloittajista.

Selvityksen mukaan suurin tarve ohjatulle toiminnalle on Länsi-Suomen ja Etelä-Suomen läänien alueella ja vähiten tarvetta on Oulun ja Lapin lääneissä. Jokaisessa läänissä aamu- ja iltapäivätoimintaa tarvitsevia koulutulokkaita on kuitenkin enemmän kuin niitä, jotka eivät sitä kaipaa. Erityisesti kaupunkimaisissa kunnissa on tarvetta iltapäivätoimintaan. Maaseutumaisissa kunnissa aamu- ja iltapäivätoiminnan tarve on vähäisempää.

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnoista tehdyt selvitykset osoittavat, että työn- ja vastuunjaon selkeyttäminen, rahoitusperustan määrittäminen, toiminnan tarkoituksen, tavoitteiden ja sisältöjen määrittäminen, henkilöstön kelpoisuuksien määrittäminen ovat tällä hetkellä tärkeimmät ratkaistavat seikat toiminnan tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi. Myös valtakunnallisen tilasto- ja muun tiedon tuottaminen toiminnan tarpeen ennakoimiseksi ja kehittämiseksi on tärkeää.

MUKAVA-hankkeen yhteydessä selvitetiin kokeilukoulujen osalta aikaa, jonka oppilaat viettävät ilman aikuisen läsnäoloa. Keskimääräinen aika, jonka lapset olivat maanantaista perjantaihin kotona ilman aikuista, vaihteli 5,3:sta tunnista 8,6 tuntiin. Oppilaskohtainen hajonta oli suuri, ja osa lapsista oli alemmillakin luokilla yksin jopa 36 tuntia viikossa (Kokonaiskoulupäiväprojektin toinen väliraportti 30.6.2003).

2.5. Henkilöstö

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnassa toimii yhteensä noin 4800 ohjaajaa ja ohjaajia oli keskimäärin yksi seitsemää lasta kohden. Ryhmäkoot kuitenkin vaihtelevat hyvin suuresti. Ohjaajista keskimäärin kolmanneksella voidaan katsoa olevan hyvin tehtävään sovellova koulutus. Toiminnasta ohjaajilla yleisin koulutustausta on lasten-, liikunnan- tai nuorisohjaaja. Hoitoalan koulutus on yli viidenneksellä ohjaajista. Lyhytkestoisen ohjaajakoulutuksen tai muun sellaisen on saanut noin neljännes ohjaajista. Kokonaan ilman koulutusta oli 18 prosenttia ohjaajista. Ohjaajista 52 prosenttia oli yli kolmen vuoden ohjaajakokemus.

Ohjaajista noin puolet on määräaikaissa virka- tai työsuhteessa olevia, kuukausipal-

kalla päätoimisesti tai työllistämistuella toimivia. Työllistämistukea saa noin 30 prosenttia ohjaajista. Vapaaehtoistyötä tehdään lähinnä kerhotyöympärisessä iltapäivätoiminnassa.

2.6. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Opetusministeriö kartoitti pohjoismaiden sekä muutamien EU-maiden kouluikäisten lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan organisoimista muun muassa eurooppalaisen vertailevan tutkimustiedon pohjalta (Meijvogel & Petrie 1996).

Ruotsi

Ruotsissa fritidshem-toiminnan kytkentää peruskouluun on vahvistettu. Useimmissa kunnissa fritidshem-toiminta ja peruskoulu kuuluvat saman lautakunnan alaisuuteen. Fritidshem ja peruskoulu toimivat yleensä samoissa tiloissa, saman rehtorin johdolla. Organisaatiomuutosten seurauksena myös toiminnallinen yhteistyö on kehittynyt. Fritidshem-toiminta ja peruskoulu ovat nykyään yhteen kytkettyjä aivan eri tavalla kuin aikaisemmin, vaikka yhteistyöaste- ja muoto vaihtelevat kunnittain.

Lainsäädäntöön ja tavoiteasiakirjoihin liittyvien muutosten avulla on pyritty luomaan yhteinen näkemys lasten oppimisesta ja kehityksestä kaikille niille aikuisille joita lapset kohtaavat oppivelvollisuuskoulun eri vaiheissa. Oppivelvollisuuskoulun opetussuunnitelma on mukautettu kattamaan myös esikoulun ja fritidshem-toiminnan. Opetussuunnitelmien valmistelutyössä on hyödynnetty eri toimintamuotojen vahvuuksia. Eri toimialojen ammattitaidon yhdistäminen sekä yhteinen näkemys lasten oppimisesta ja kehityksestä ovat edellytyksiä laadun parantamiselle sekä koulu- että fritidshem-toiminnassa.

Fritidshem tarjoaa ryhmätoimintaa alle 13-vuotiaille koululaisille. Toiminta voi olla erillistä, mutta useimmiten se toimii esikoulun tai oppivelvollisuuskoulun yhteydessä. Perhepäiväkoti, jota lastenpäivähoitaja ylläpitää omassa kodissaan, on fritidshem-toiminnan vaihtoehto. Perhepäiväkodin toimintaa täydennetään tarjoamalla avointa va-

paa-ajantoimintaa 10—12-vuotiaille koululaisille. Avointa vapaa-ajantoimintaa voidaan toteuttaa integroituna kunnan muuhun lapsille ja nuorille tarkoitettuun toimintaan ja sitä voidaan myös järjestää yhteistyössä järjestöjen kanssa. Jokainen kunta vastaa siitä, että Ruotsissa asuville ja kunnassa vakituisesti oleskeleville lapsille tarjotaan aamu- ja iltapäivätoimintaa koulupäivinä, lukukausien aikana. Toiminta voi myös olla yksityisten tahojen järjestämää.

Fritidshem-toiminnan tehtävänä on täydentää koulun toimintaa, tarjota lapselle mielekäs vapaa-aika sekä tukea lapsen kehittymistä. Henkilökunnalla tulee olla sellainen koulutus tai työkokemus jolla pystytään vastaamaan lapsen hoito- ja kasvatuksellisiin tarpeisiin. Lapsiryhmän kokoonpanon ja koon tulee olla sopiva. Toiminnan tilojen tulee olla tarkoituksenmukaiset. Fritidshem-toiminnan tulee perustua jokaisen lapsen henkilökohtaisiin tarpeisiin.

Kunta voi tehdä esimerkiksi toisen kunnan kanssa sopimuksen esiopetuksen ja fritidshem-toiminnan järjestämisestä. Kunnan tulee tarjota toimintaa siinä laajuudessa, että koululaisten vanhempien työssäkäyntimahdollisuus tai opiskelu on turvattua tai että lapsen oma tarve tyydytetään. Kunnan tulee tarjota toimintaa mahdollisimman lähellä lapsen kotia tai koulua, tilojen ja muiden voimavarojen asettamat vaatimukset huomioiden. Lapsen huoltajien toivomukset otetaan myös huomioon. Lapselle, joka fyysisestä, henkisestä tai muusta syystä tarvitsee erityistä tukea kehityksessään on tarjottava mahdollisuus osallistua fritidshem-toimintaan tai vastaavaan toimintaan.

Osallistumisesta kunnan järjestämään esikouluopetukseen, fritidshem-toimintaan ja perhepäiväkodin toimintaan voidaan kunnan määräämien perusteiden mukaisesti periä kohtuullista korvausta. Valtion myöntämät avustukset kunnille eivät ole korvamerkittäjä. Keskimääräinen vuosikustannus/lapsi on noin 3 000 euroa vuodessa. Vuonna 2001 kuntien kustannukset lasta kohden vaihteli 22 400 ja 39 700 kruunun välillä. Vanhemmat maksavat osallistumismaksua kuukaudessa yhdestä lapsesta kaksi prosenttia tuloistaan, kahdesta tai kolmesta lapsesta yhden prosentin tuloistaan lasta kohti, kuitenkin yh-

teensä enintään 760 kruunua kuukaudessa. Neljännestä lapsesta vanhemmat eivät maksa osallistumismaksua. Vuonna 2001 noin 26 prosenttia lapsista osallistui aamu- ja iltapäivätoimintaan.

Norja

Kunnat ovat velvollisia järjestämään skolefritidsordning-toimintaa. Kunta päättää koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan laajuudesta ja sijainnista. Yleensä toiminta on järjestetty koulun yhteyteen jolloin koulun rehtori vastaa siitä. Opetusministeriö myöntää poikkeusluvut. Jokainen kunta määrittelee säännöt toiminta-ajoista, vanhempien suorittamista maksuista jne.

Skolefritidsordning-toiminnalla pyritään hoitamaan ja huolehtimaan lapsesta tarjoamalla vapaa-ajantoimintaa leikin ja kulttuurin muodossa aamuisin ennen koulun alkamista sekä iltapäivisin koulun päätyttyä. Toiminta on suunnattu 7—10-vuotiaille oppilaille, sekä 7—13-vuotiaille erityistarpeita omaaville oppilaille ja sitä järjestetään pääsääntöisesti koulujen lukuvuosien aikana.

Kunnat määrittelevät lapsiryhmien koot. Henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksia ei ole laissa määritelty. Kunta vastaa siitä, että henkilökunta pystyy tarjoamaan sellaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, jolla saavutetaan lain asettamat tavoitteet. Tilojen, joissa lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa toteutetaan on oltava tarkoituksenmukaisia.

Kunnille myönnetään valtionapua josta osa käytetään skolefritidsordning-toimintaan. Valtionapu ei ole korvamerkittyä, mutta osa tulee käyttää erityistarpeita omaavien oppilaiden opetuksen ja vapaa-ajan toiminnan järjestämiseen. Kunnat päättävät itsenäisesti vanhemmilta perittävien maksujen suuruudesta. Kunnat hyväksyvät yksityiset skolefritidsordning-järjestelyt tapauskohtaisesti.

Tanska

Skolefritidsordninger-toiminta on avoin kaikille peruskouluikäisille koululaisille. Käytännössä suurin osa osallistuvista on 6—9-vuotiaita koululaisia. Toiminnalle ei lainsäädännössä ole määritelty sisällöllisiä tai kasvatuksellisia tavoitteita. Toiminnalla pyri-

tään varmistamaan molemmille vanhemmille työssäkäyntimahdollisuus. Vanhempien neuvosto määrittelee koulukohtaisesti lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan toiminnalliset periaatteet ja säännöt.

Kunnat ovat velvollisia järjestämään lasten iltä- ja aamupäivätoimintaa. Valtio ei myönnä kunnille korvamerkittyä avustusta toimintaa varten. Kunnat päättävät itsenäisesti missä laajuudessa koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa tarvitaan ja järjestävät sitä tarpeen mukaan. Kunnat määrittelevät myös itsenäisesti kuinka paljon se taloudellisesti tukee skolefritidsordninger-toimintaa. Kaikki kunnat perivät vanhemmilta ainakin osan kustannuksista.

Arviolta noin kaksi kolmasosaa skolefritidsordninger-toiminnasta järjestetään koulujen yhteydessä osana koulun toimintaa, jolloin koulun rehtori toimii vastuuhenkilönä. Henkilökunnalta edellytetään 3,5 vuotta kestävä koulutus ja 15 kuukauden harjoittelu. Yksi kolmasosa skolefritidsordninger-toiminnasta on sosiaali- ja terveysministeriön alaista itsestä koululaisille suunnattua yksityisrahoitusta vapaa-ajan toimintaa.

Muu Eurooppa

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnalle on useissa maissa määritelty kasvatukselliset tavoitteet. Belgiassa lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään sekä koulujen yhteydessä että erillisinä lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan aloitteina (out of-school Care Initiatives). Viimeksi mainituista säädetään lailla ja toimintaa voivat ylläpitää esimerkiksi seurakunnat tai kunnat. Tavoitteena on tukea erityistä tukea tarvitsevia oppilaita tarjoamalla rauhallinen paikka opiskelulle. Saksassa tavoitteena on tarjota oppilaille puitteet koulutehtävien hoitamiselle. Henkilökunnan ja opettajien yhteistyö on keskeistä. Ranskassa oppilaille pyritään pääsääntöisesti tarjoamaan kulttuuri-, leikki- ja urheilutoimintaa. Isossa-Britanniassa korostetaan turvallisen ja valvotun vapaa-ajan toimintaympäristön järjestämistä koululaisille.

Belgiassa lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään pääsääntöisesti koulujen toiminta-aikoina, mutta myös lyhyiden lomien aikoina koulukohtaisesti. Saksassa toimintaa

järjestetään lähinnä lukuvuosien aikana, Ranskassa ympäri vuoden. Iso-Britanniassa käytännöt vaihtelevat ja Irlannissa toiminta on sijoitettu niin sanotuille ongelma-alueille.

Belgiassa erillisinä lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan aloitteina (out of-school Care Initiatives) järjestetty toiminta saa valtiolta avustusta, mutta koulujen yhteydessä järjestettävään lasten aamu- ja iltapäivätoimintaan valtio ei myönnä korvamerkittyä avustusta. Ranskassa ministeriöt, paikallisviranomaiset, vapaaehtoisjärjestöt rahoittavat toimintaa yhteistyössä. Iso-Britanniassa toimintaa rahoitetaan sekä julkisilla että yksityisillä varoilla.

Belgiassa henkilöt jotka toimivat erillisissä lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan aloitteissa (out of-school Care Initiatives) ovat suorittaneet valmennuskurssin (190h) ja viiden vuorokauden harjoittelun. Saksassa valtaosa henkilökunnasta on suorittanut 3—5 vuoden Erzieher-opinnot. Noin yhdeksän prosenttia henkilökunnasta on vailla muodollista pätevyyttä. Ranskassa henkilökunnalta vaaditaan soveltuva tutkinto. Iso-Britannia ei määrittele tutkintovaatimuksia.

3. Ehdotetut muutokset

Esityksessä ehdotetaan toteutettavaksi pienten koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa koskeva uudistus. Muutoksia ehdotetaan tehtäväksi perusopetuslakiin, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettuun lakiin (504/2002). Perusopetuslain 47 §, sosiaalihuoltolain 17 §:n 3 momentti, päivähoitolain 11 § ja lastensuojelulain 7 §:n 1 momentti jäävät edelleen voimaan. Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille edelleen järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa. Kerhotoiminta voi myös jatkossa olla osa perusopetuslaissa säädettyä aamu- ja iltapäivätoimintaa. Kunta voi myös edelleen järjestää aamu- ja iltapäivähoitoa tai -toimintaa muuna tarpeellisenä palveluna ja päivähoitoa oppivelvollisuusikänsä saavuttaneille silloin, kun erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ei ole muulla tavoin järjestetty.

3.1. Perusopetuslain muutokset

Lainmuutoksilla selkeytettäisiin lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteita ja sisältöä, eri toimijoiden työnjakoa, toiminnan koordinoitua ja rahoitusta. Muutokset mahdollistavat suunnitelmallisen, laadukkaan ja turvallisen aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden perusopetuksen vuosiluokkien osalta erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille. Erityisopetuksessa olevia oppilaita ovat ne, joille ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyksen, tunne-elämän häiriön tai muun niihin verrattavan syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten. Kun tämä todetaan, oppilas tulee ottaa tai siirtää erityisopetukseen. Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Oppilaille tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Erityisopetukseen siirtämisestä tehdään hallinnollinen päätös.

Koulujen kerhotoiminta voisi olla osa ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaiden sekä kaikkien vuosiluokkien erityisopetuksessa olevien oppilaiden aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Uudistus ei velvoittaisi kuntaa järjestämään eikä hankkimaan lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa ja osallistumisen aamu- ja iltapäivätoimintaan olisi lapselle vapaaehtoista. Jos kunta päättää järjestää toimintaa, se voi järjestää sitä itse tai hankkia aamu- ja iltapäivätoiminnan palveluita muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunnat voisivat hankkia aamu- ja iltapäivätoiminnan palveluita esimerkiksi toisilta kunnilta ja kuntayhtymiltä, erilaisilta lasten ja nuorten kanssa työskenteleviltä järjestöiltä, yhdistyksiltä ja seuroilta sekä seurakunnilta. Aamu- ja iltapäivätoimintaa voitaisiin järjestää kunnan päätöksen mukaisesti koulussa, päivähoitopaikassa tai muussa soveltuvassa paikassa. Kunnan velvollisuudeksi tulisi huolehtia siitä, että lasten aamu- ja iltapäivätoiminta järjestettäisiin esitetyn lainsäädännön mukaisesti. Kunnan velvollisuutena olisi huolehtia esimerkiksi siitä, että toimintaan tarkoitettut tilat ja välineet ovat turvallisia ja että lapset

eivät joudu väkivallan tai muun kiusaamisen kohteiksi. Tässä laissa tarkoitettuun aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvalla lapsella olisi myös oikeus aamu- ja iltapäivätoiminnassa sattuneen tapaturman maksuttomaan hoitoon.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa tulisi tarjota 570 tuntia koulun työvuoden aikana kullekin toimintaan osallistuvalla lapsella. Tällöin toimintaa olisi tarjottava keskimäärin kolme tuntia päivässä.

Opetushallitus päättäisi aamu- ja iltapäivätoiminnan valtakunnallisista tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä. Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä edistää lasten tunte-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Uudistus edistäisi lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä vähentäisi yksinäistä aikaa, jonka pienet lapset viettävät koulun jälkeen ilman aikuisen läsnäoloa sekä helpottaisi perheen ja työelämän yhteensovittamista.

Kunnan tulisi hyväksyä aamu- ja iltapäivätoimintaa varten toimintasuunnitelma, jonka sisällöstä voitaisiin antaa tarkempia määräyksiä valtioneuvoston asetuksella. Järjestäessään tai hankkiessaan aamu- ja iltapäivätoimintaa kunnat myös päättäisivät, minkä hallintokunnan alaisuuteen aamu- ja iltapäivätoiminta kunnassa sijoitettaisiin. Opetustoimen lainsäädäntöön ei sisälly säännöksiä, jotka määräisivät opetustoimen lainsäädännön mukaisen toiminnan hallinnollisesta sijoittamisesta kunnassa, vaan noudatettavaksi tulevat tältä osin kuntalain (745/1998) säännökset.

Kunnalle tulisi myös velvollisuus etukäteen ilmoittaa aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämispaikoista, toiminnan alkamis- ja päätymisajankohdasta sekä miten kyseiseen toimintaan haetaan. Otettaessa lapsia toimintaan mukaan heihin sovellettaisiin yhdenvertaisia valintaperusteita.

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumisen edistämiseksi ja toiminnan kehittämiseksi aamu- ja iltapäivätoimintaa tulisi myös arvioida suunnitelmallisesti.

Kunnilla olisi mahdollisuus periä kohtuullisia maksuja aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistumisesta. Kunta päättäisi aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittävien kuukausimak-

sujen määrästä, kuitenkin niin, että se olisi enintään 60 euroa. Toimintaan osallistumisesta ei voitaisi määrätä muita maksuja. Maksun perimiseen liittyvät rajoitukset vastaisivat päivähoidon maksukäytäntöä. Maksu voitaisiin jättää kokonaan perimättä tai sitä voitaisiin alentaa, jos henkilön elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat huomioon ottaen siihen on syytä. Kunta voi halutessaan käyttää esimerkiksi päivähoidon vähimmäistulorajoja määritellään huoltajien maksukykyä.

Ehdotuksen mukaan aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäjällä tulee olla toiminnan järjestämistapa huomioon ottaen riittävä määrä ammattitaitoisia ohjaajia. Tarkoitus on, että aamu- ja iltapäivätoimintaa ohjaavat pääasiassa erilaisten harrastusten ja muun vapaa-ajan toiminnan ohjaajat sekä lasten hoitoon ja kasvatukseen perehtyneet henkilöt. Ohjaajien kelpoisuudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Opetusministeriöllä on tarkoitus rahoittaa ohjaajina toimivien henkilöiden täydennyskoulutusta.

3.2. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muutokset

Hallituksen esityksen keskeisiä tavoitteita on toiminnan järjestelyvastuun selkeyttämisen, sisällön määrittämisen ja tavoiteasettelun ohella toiminnan saattaminen jatkuvan lakisäateisen rahoituksen piiriin. Aamu- ja iltapäivätoimintaa varten ehdotetaan myönnettäväksi rahoitusta opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän mukaisesti. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain johtavia periaatteita on käyttökustannuksiin myönnettävän valtionosuuden laskennallisuus. Myös valtionosuus aamu- ja iltapäivätoimintaan ehdotetaan myönnettäväksi laskennallisten perusteiden mukaan. Käyttökustannuksiin myönnettäisiin valtionosuutta 57 prosenttia kunnalle vahvistetun tuntimäärän ja tunnin hinnan tulosta. Ehdotettu rahoitusjärjestelmä on selkeä eikä aiheuta toiminnan järjestäjille merkittävää hallinnollista lisätyötä.

Ehdotuksen mukaan aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestäisivät ja koordinoisivat kunnat, jotka voisivat hankkia palveluja myös muilta

yhteisöiltä. Tarkoituksena on, että rahoitus myönnetään kunnille, jotka voivat käyttää saamaansa rahoitusta aamu- ja iltapäivätoimintoihin liittyvien palvelujen hankkimiseen.

Vaikka rahoitus ehdotuksen mukaan määrätty las kennallis in peruste in, sitä myönnettäisiin ainoastaan sellaisille kunnille, jotka tosiasias sa myös järjestävät aamu- ja iltapäivätoimintaa. Rahoituksen määr itämisen keskeiset lähtökohdat olisivat kullekin vuodelle määr itävä ohjaustuntien hinta ja toimintaan osoitettavien ohjaustuntien kokonais määrää. Ehdotuksen mukaan opetusministeriö vahvistaa valtionosuuden perusteena olevan aamu- ja iltapäivätoimintaa koskevan ohjaustuntien hinnan sekä laskennalliset tuntimäärät toimintaa järjestäv ille kunnille vuosittain valtion talousarvion rajoissa. Siirtymävaiheessa eli toiminnan käynnistyessä 1 päivänä elokuuta 2004 ja vuonna 2005 talousarvion mukainen enimmäistuntimäärä jaettaisiin ottamalla lähtökohteisesti huomioon toiminnan järjestäjiksi ilmoittautuneissa kunnissa sijaitsevien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilasmäärät sekä erityisopetukseen otettujen ja siirrettyjen oppilaiden määrät. Jos kunnassa järjestettävän toiminnan osallistumisaste kunnalta saatujen tietojen mukaan poikkeaisi keskimääräisestä osallistumisasteesta, tämä voitaisiin ottaa huomioon tuntimäärää vahvistettaessa. Kunnalle vahvistetulla tuntimäärällä kerrotaan talousarviossa määr itetty yksikköhinta, josta valtionosuus olisi 57 prosenttia. Kuntakohtaiset oppilasmäärätiedot mainituilta luokka-asteilta saadaan ilman erilliskyselyjä Tilastokeskuksen valtionosuusjärjestelmää varten tilastopäivänä 20. syyskuuta keräämästä aineistosta.

Vuodesta 2006 lukien ovat käytettävissä kuntien toteutuneet ohjaustuntien määrät ja valtakunnallinen kokonaistuntimäärä jaettaisiin ottaen huomioon kuntien toteutuneet ohjaustuntien määrät. Jos kunta aloittaa toiminnan vasta tuolloin, tuntimäärä voitaisiin vahvistaa arvioon perustuvana. Ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille ja erityisopetukseen otetuille ja siirretyille oppilaille järjestetyn aamu- ja iltapäivätoiminnan kustannuksia ei sisällytetäisi perusopetuksen yksikköhintojen laskennan pohjana oleviin kustannuksiin.

Seuraavan varainhoitovuoden ohjaustunti-

en kokonais määrää jaettaisiin varainhoitovuotta edeltävän syksyn tilastointipäivänä ilmoitettujen edellisenä lukuvuonna toteutuneiden ohjaustuntien suhde huomioon ottaen. Toimintaa koskevia kustannus- ja tiliselvityksiä ei siten tarvittaisi. Riittäisi, kun valtionapuviranomaiselle toimitetaan tiedot toteutuneiden ohjaustuntien määr itästä.

Kuntien aamu- ja iltapäivätoiminnan kustannuksia seurattaisiin siinä laajuudessa, että toiminnasta aiheutuneista kokonaiskustannuksista on käytettävissä riittävät tiedot. Valtionapuviranomaisena toimisi mainittua rahoitusta koskevissa asioissa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisesti opetusministeriö.

3.3. Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muutokset

Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (jäljempänä rikostaustalaki) 2 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Pykälän 2 momentissa luetellaan työ- ja virkasuhteesta poikkeavia toimintoja, joihin lakia myös sovelletaan, ja 3 momentissa säädetään soveltamisen rajoittamisesta lyhytaikaisissa tehtävissä sekä oikeudesta kieltäytyä tehtävistä eräissä tilanteissa.

Perusopetuslaissa ehdotetaan säädettäväksi kunnan mahdollisuudesta järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa taikka hankkia nämä palvelut muulta palvelujen tuottajalta. Jos kunta järjestää itse aamu- ja iltapäivätoiminnan, tehtäviä hoitava henkilö on virka- tai työsuhteessa toiminnan järjestäjään ja rikostaustalaki koskee hänen työnantajaansa.

Hallituksen esityksessä laeiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ja rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta (HE 3/2002 vp) on käsitelty rikostaustalain soveltamista yksityisiä sosiaali- ja terve-

yspalveluja tuottavissa toimintayksiköissä. Rikostaustan tarkastamisesta vastaa työnantaja. Jos mainittuja palveluja tuotettaisiin täysin yksityisenä ammatinharjoittajana ilman työsopimussuhdetta, henkilön rikostausta tulisi tarkistettavaksi lupa- ja ilmoitusmenettelyn yhteydessä lääninhallituksen tai kunnan toimesta. Hallituksen esityksessä on myös käsitelty vapaaehtoista kansalaistoimintaa rikostaustan selvittämisen kannalta ja tultu siihen tulokseen, että rikosrekisteriotteen pyytämismuutosta ei voitaisi käytännössä valvoa.

Jos yksityinen ammatinharjoittaja tuottaa aamu- ja iltapäivätoimintaan kuuluvia palveluja, häneltä ei edellytetä vastaavaa toimeksiantoa taikka lupa- tai ilmoitusmenettelyä kuin rikostaustalain 2 §:n 2 momentissa mainittuun perhehoitajalain (312/1992) 1 §:ssä tarkoitettuun perhehoitoon, yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa (603/1996) tarkoitettuun palvelun tuottamiseen tai yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) tarkoitettua palvelun tuottamiseen vaaditaan. Tällöin ammatinharjoittajan rikostausta jäisi tarkistamatta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa on luonnollisesti sama tarve estää lasten joutuminen seksuaalisesti hyväksikäytetyksi, väkivallan kohteeksi tai houkuteluksi huumausaineiden käyttöön kuin muussakin lasten kanssa tapahtuvassa toiminnassa. Rikostaustalakiin ehdotetaan lisättäväksi lain soveltamisalaa koskevan 2 §:n 2 momenttiin uusi 8 kohta, jossa säädettäisiin rikostaustan selvittämismenettelyn soveltamisesta myös perusopetuslaissa säädettyjen aamu- ja iltapäivätoiminnan palvelujen hankkimiseen. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi uusi 5 a § rikosrekisteriotteesta aamu- ja iltapäivätoiminnan palveluissa. Ehdotuksen mukaan rikosrekisteriote tulisi vaatia henkilöltä, joka hoitaa rikostaustalain 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä olematta virka- tai työsuhteessa. Säännöksen mukaan kunnan tai kuntayhtymän tulisi ennen sopimuksen tekemistä aamu- ja iltapäivätoimintojen hankkimisesta pyytää lain 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä hoitavalta henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rekisteristä, jos henkilö hoitaa näitä tehtäviä olematta virka- tai työsuhteessa. Rikosrekisteriotteen pyytä-

misvelvollisuutta voitaisiin näissä tilanteissa edellyttää silloinkin, kun tehtäviä hoidetaan vapaaehtoisena kansalaistoimintana.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminta on merkittävä pienten koululaisten varhaiskasvatusta koskeva uudistus. Merkittävimmät lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan kustannusrakenteeseen yhteydessä olevat tekijät ovat toiminnan mitoittaminen (vuotuinen tarve), henkilöstön palkkauskustannukset, toimintatilojen hankkimisesta aiheutuvat kustannukset sekä muut toiminnasta aiheutuvat lisäkustannukset. Lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa koskeva uudistus lisäisi valtion menoja vuositasona noin 45 miljoonaa euroa. Opetusministeriön hallinnonalan lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan käyttökustannukset lisääntyisivät noin 42 miljoonalla eurolla. Opetusministeriön liikuntamäärärahoista on tarkoitus tukea liikuntajärjestöjen ja urheiluseurojen järjestämän aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämistä ja toimijoiden koulutusta. Lisäksi tarkoituksena on kehittää urheiluseurojen lasten ja nuorten toimintaa siten, että siinä nykyistä paremmin voitaisiin ottaa huomioon muiden kuin ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaiden iltapäivätoiminnan tavoitteet. Opetusministeriön nuorisomäärärahoista on tarkoitus tukea järjestöjen ja muiden yhteisöjen toteuttamaa muiden kuin ensimmäisen ja toisen vuosiluokan harrastepainotteista iltapäivätoimintaa. Momentilla 29.99.50 olevasta määrärahasta (Nuorisotyö, Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot nuorisotyön edistämiseen) on tarkoitus käyttää tähän toimintaan noin miljoona euroa vuodessa.

Opetusministeriö on talousarvion määrärahaista 29.98.50 (Liikuntatoimi, Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot urheilun ja liikuntakasvatukseen edistämiseen) tukenut ensimmäisen ja toisen vuosiluokan liikuntapainotteista iltapäivätoimintaa osana lasten ja nuorten liikuntaohjelmaa. Lukuvuodelle 2003—2004 tukea on myönnetty lääninhallitusten kautta 500 toimijalle. Lisäksi opetusministeriö on avustanut liikunnan aluejärjestöjen iltapäivätoiminnan aluekehittäjätoimin-

taa, iltapäivätoimintaan liittyvää tutkimus- ja selvitystyötä sekä koulutusta. Ohjelmaan on valtion vuoden 2003 talousarviossa varattu 2,9 miljoonaa euroa.

Lasten ja nuorten liikuntaohjelmaa on tarkoitus jatkaa ja kohdentaa liikuntajärjestöjen ja urheiluseurojen järjestämän aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämiseen, toimijoiden koulutukseen sekä toiminnan koordinointiin.

Opetusministeriön selvityksen mukaan valtakunnallinen enimmäistarve lasten aamu- ja iltapäivätoimintaan on noin 68 prosenttia perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan ja erityisopetukseen siirrettyjen tai otettujen oppilaiden kokonaismäärästä eli yhteensä noin 96 220 lasta. Tällä hetkellä lasten aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuu noin kolmannes tuosta ikäluokasta. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tarjoaminen 96 220 lapselle aiheuttaa vuodessa noin 79 miljoonan euron käyttökustannukset, mistä toiminnan valtionosuus on 57 prosenttia. Uudistus ei lisää merkittävästi kuntien käyttömenoja, koska kunnat saavat lisääntyneinä valtionosuuksina noin 45 miljoonaa euroa ja kunnilla olisi myös mahdollisuus periä toimintaan osallistuvilta lapsilta maksuja. Lisäksi kunnat ovat jo aiemmin osoittaneet taloudellisia voimavaroja aamu- ja iltapäivätoimintaan. Maksujen kokonaiskertymä olisi 28—40 miljoonaa euroa riippuen kuntien asettamien kuukausimaksujen euromäärästä. Kotitalouksien menot lisääntyisivät kuntien maksutulojen lisäystä vastaavasti.

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan kustannusvaikutukset on arvioitu vuositason käyttökustannuksina. Laskelmissa on oletettu, että lukuvuodesta 2004—2005 alkaen ensimmäisellä ja toisella vuosiluokalla perusopetusta saa noin 124 200 ja erityisopetukseen siirrettyjä tai otettuja on noin 17 300 lasta. Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan piiriin aiottujen lasten kokonaismäärä olisi tällöin 141 500 lasta. Opetusministeriö on arvioinut vuotuisiksi enimmäistarpeeksi 68 prosenttia, jolloin toimintaan osallistuisi enimmillään noin 96 220 lasta. Arvio perustuu opetusministeriön keväällä 2003 huoltajille tekemään kyselyyn heidän lastensa tarpeesta osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan. Laskelmissa on lisäksi oletettu, että kunnat toteuttavat lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan siihen määrättä-

vän toimintatunnin hinnan puitteissa. Toimintaan ohjaajina osallistuvan henkilöstön palkkauskustannukset ja muut vuotuiset lisäkustannukset on myös arvioitu.

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan tarjonta on mitoitettu 96 220 lapselle siten, että toiminnan laajuus olisi 570 tuntia koulun työvuodessa kutakin toimintaan osallistuvaa lasta kohden. Edelleen laskelmissa on oletettu keskimääräiseksi ryhmäkooksi 12 lasta. Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnassa ohjaajina toimivien henkilöiden palkkauskustannukset olisivat tällöin noin 61 miljoonaa euroa ja toiminnasta aiheutuvat muut lisäkustannukset noin 18 miljoonaa euroa. Ensimmäisenä toimintavuoden aikana lisäkustannuksia syntyisi viiden kuukauden osalta. Valtionosuus viiden kuukauden osalta olisi noin 20 miljoonaa euroa, mikä katetaan vuoden 2004 valtion talousarviossa lasten aamu- ja iltapäivätoimintaan osoitetulla määrärahalta. Kuntien menolisäys vuonna 2004 uudistuksen johdosta olisi noin 17 miljoonaa euroa, mikä voidaan kattaa toiminnasta perittävillä maksuilla ja kuntien jo aiemmin toimintaan kohdistamalla määrärahoilla.

Henkilökunnan rikostaustan selvittäminen lisää oikeusrekisterikeskuksen työmäärää iltapäivätoiminnan lainsäädännön voimaantullessa ja vaikuttaa sittemmin rikosrekisteriotteiden tarpeeseen uutta henkilöstöä otettaessa. Tämä saattaa jossakin määrin vaikuttaa oikeusrekisterikeskuksen menoihin.

4.2. Organisaatio-, henkilöstö- ja muut vaikutukset

Esityksen mukaan lapsille ei säädettäisi subjektiivista oikeutta aamu- ja iltapäivätoimintaan. Kunta voi järjestää tai hankkia aamu- ja iltapäivätoimintaa. Järjestäessään tai hankkiessaan lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa kunnat myös päättäisivät, minkä hallintokunnan alaisuuteen lasten aamu- ja iltapäivätoiminta kunnassa sijoitettaisiin. Opetustoimen lainsäädäntöön ei sisälly säännöksiä, jotka määräisivät opetustoimen lainsäädännön mukaisen toiminnan hallinnollisesta sijoittamisesta kunnassa vaan noudatettavaksi tulisivat tältä osin kuntalain säädökset. Hallituksen esityksen henkilöstövaikutukset riippuvat olennaisesti siitä, kuinka kattavasti ja

millä tavoin kunta lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestää.

Esityksellä on myös työvoimapoliittisia vaikutuksia. Valtakunnallisella tasolla esityksen voidaan arvioida synnyttävän noin 8 000 lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan tarpeen. Tällä hetkellä lasten aamu- ja iltapäivätoiminnoissa ohjaajina toimii noin 4 800 ohjaajaa, joista puolet oli määräaikaisessa palvelussuhteessa päätoimisesti tai työmarkkinatuella toimivia ja noin 1 500 osa-aikaisessa palvelussuhteessa toimivia. Uudistus mahdollistaisi näiden palvelussuhteiden vakinaistamisen ja noin 3 200 kokonaan uuden aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajaan palkkaamisen.

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan käynnistäminen synnyttää myös toiminnassa ohjaajina työskentelevien peruskoulutus- sekä jatko- ja täydennyskoulutustarpeita. Opetusministeriön tarkoituksena on suunnata opetushenkilöstön jatko- ja täydennyskoulutukseen osoitettuja voimavaroja Opetushallituksen ja lääninhallitusten kautta lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan aiheuttamiin henkilöstön koulutustarpeisiin. Kansalaistoiminnan vapaaehtoistoimijoiden koulutus järjestetään erikseen.

Osalla aamu- iltapäivätoiminnan ohjaajina toimivista kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistoimijoista on tämän toiminnan ohjaajilta edellytettävä ammatillinen koulutus. Osalta soveltuva koulutus kuitenkin puuttuu, joskin heillä yleensä on järjestöjen vapaaehtoisohjaajilleen antamaa koulutusta. Näille ohjaajille järjestöt ovat tähänkin mennessä järjestäneet erikseen koulutusta aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaukseen. Toiminnan laadun takaamiseksi koulutusta on tarkoitus jatkaa osaksi opetusministeriön rahoituksella.

Aamu- ja iltapäivätoiminta voi muuttaa myös toiminnan järjestämispaikkojen henkilöstön sosiaalista rakennetta. Uudistuksen voidaan arvioida tuovan nykyistä enemmän miehiä lasten ohjaus-, hoito- ja kasvatustyöhön. Nämä alat ovat perinteisesti hyvin naisvaltaisia. Tällä on keskeinen merkitys erityisesti poikien kasvun ja kehityksen näkökulmasta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan uudistuksen keskeinen yhteiskuntapoliittinen vaikutus on lasten hyvinvoinnin ja tasa-arvoisuuden edis-

täminen, koska aamu- ja iltapäivätoiminta ta- soittaa lasten elämänpiirissä esiintyviä sosiaalisia eroja. Lapsella on mahdollisuus osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan perheen sosiaalisesta ja sosio-ekonomisesta asemasta riippumatta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan sosiaalipoliittisena vaikutuksena on lasten ja nuorten syrjäytymisen ennalta ehkäiseminen ja osallisuuden lisääminen. Monipuolisilla harrastusmahdollisuuksilla, jotka tarjoavat lapsille mahdollisuuksia onnistumisen ja osaamisen kokemuksiin ja vahvistavat heidän elämän hallintaan liittyviä taitoja on saatu myönteisiä kokemuksia eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Aamu- ja iltapäivätoiminta vähentää yksinäistä aikaa, jonka pienet lapset viettävät koulun jälkeen ilman aikuisen läsnäoloa sekä helpottaa perheen ja työelämän yhteensovittamista.

5. Esityksen valmistelu

Opetusministeriö asetti 5 päivänä lokakuuta 2001 työryhmän laatimaan ehdotuksen valtioneuvoston periaatepäätökseksi aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämiseksi. Työryhmän tuli selvittää lasten ja nuorten tarpeita vastaavan aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä koskeva työn- ja vastuunjako sekä rahoitusperusteet ja muut tarvittavat periaatteelliset linjaukset. Työryhmässä olivat edustettuna opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Opetushallitus sekä Suomen Kuntaliitto. Työryhmä teki elokuussa 2002 ehdotuksen valtioneuvoston periaatepäätökseksi koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämislinoista (OPM 29:2002). Työryhmä ehdotti, että koulua ja sen ympäristöä kehitetään toimintakeskukseksi, jossa oppilailla on koulutyön ulkopuolella mahdollisuus aamu- ja iltapäivätoimintaan lapsen ja perheen tarpeen mukaan. Lisäksi työryhmä ehdotti osittaisen hoitorahan ja osittaisen hoitovapaan ulottamista pienten koululaisten vanhemmille. Ehdotukseen sisältyi sosiaali- ja terveysministeriön täydentävä lausuma sekä Suomen Kuntaliiton edustajan eriyvä mielipide.

Työryhmän muistiosta saatiin lähes sata lausuntoa, joissa aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä pidetään yleensä tärkeänä kehit-

tämiskohteena ja valtioneuvoston periaatepäätöstä asiasta aiheellisena. Koulun ja sen ympäristön kehittämistä toimintakeskukseksi pidettiin hyvänä lähtökohtana kehittämistyölle. Aamu- ja iltapäivätoiminnan vapaa-ehtoisuutta lapsille korostettiin. Kansallista koordinaatiota varten perustettavaksi ehdotettuun neuvottelukuntaan suhtauduttiin myönteisesti.

Toiminnan sisältöön, monipuolisuuteen ja laatuun kiinnitettiin yleisesti huomiota. Moneissa lausunnossa todettiin, että tavoitteiden tulee olla linjassa opetussuunnitelman perusteiden kanssa siten, että toiminta perustuu samoihin arvoihin ja samaan kasvatuskäsitykseen. Liikaa koulumaisuutta tulisi kuitenkin varoa. Sekä päivittäisessä toiminnassa että kerhotoiminnassa voitaisiin lausunnonantajien mukaan toteuttaa myös taiteen perusopetuksen tavoitteita.

Muilta osin mielipiteet jakautuvat. Osa lausunnonantajista piti tarpeellisenä tehdä aamu- ja iltapäivätoiminnasta subjektiivinen oikeus kaikille sitä tarvitseville, osa piti uusien velvoitteiden asettamista kunnille epärealistisena. Osa lausunnonantajista kaipasi ohjaajille ja koordinaattoreille mahdollisia kelpoisuusvaatimuksia, osa piti tärkeänä, ettei muodollisia kelpoisuusvaatimuksia aseteta.

Lisäselvitystä kaivattiin aamu- ja iltapäivätoiminnan nykytilasta ja tarpeesta, samoin kokemuksia erilaisista toimintamalleista. Monein lausunnonantajan mielestä työryhmän ehdotuksen kustannusarviossa ei ollut otettu huomioon kaikkia toiminnasta aiheutuvia menoja. Myös loma-aikojen toiminta ja epätyypillisinä aikoina työtä tekevien perheiden lasten tarpeet tulisi ottaa huomioon.

Valtakunnallinen kokeilu- ja tutkimushanke MUKAVA käynnistyi syksyllä 2002. Hanke muodostuu seitsemästä osaprojektista, joiden toiminnallisena runkona on Sitran rahoittama koulupäivän rakenteen uudistuskokeilu. Kokonaiskoulupäivä-projektissa on mukana seitsemän kokeilukoulua, joissa keillaan uudenlaista oppilaan koulupäivän rytmittämistä siten, että ennen koulutyötä, ruokataujan aikana, oppituntien välillä ja iltapäivällä oppituntien jälkeen voi olla valvottua toimintaa tai harrastuskerhoja.

Esitys on valmisteltu virkatyönä opetusministeriössä. Valmisteluun on osallistunut so-

siaali- ja terveysministeriön, työministeriön ja Opetushallituksen virkamiehiä. Esitystä on käsitelty opetusministeriön asettamassa aamu- iltapäivätoiminnan neuvottelukunnassa. Neuvottelukunnassa ovat edustettuna sosiaali- ja terveysministeriö, Etelä-Suomen lääninhallitus, Opetushallitus, sosiaali- ja terveysalan tutkimus - ja kehittämiskeskus Stakes, työministeriön Etnisten suhteiden neuvottelukunta, Suomen Kuntaliitto, Suomen Vanhempainliitto, Förbundet Hem och Skola, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Kerhokeskus-koulutyön tuki, Suomen evankeliluterilainen kirkko (Kirkkohallitus), Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi, Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan verkosto, Taiteen keskus-toimikunta, Nuori Suomi, AKAVA, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK. Esityksestä neuvoteltu erikseen Suomen Kuntaliiton ja Opetusalan ammattijärjestön OAJ ry:n kanssa. Esitystä on käsitelty sivistyspoliittisessa ministerityöryhmässä ja Kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Työsopimuslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään osittaisesta hoitovapaasta. Pykälän 1 momentin mukaan työntekijä, joka on ollut saman työntekijän työssä yhteensä vähintään 12 kuukautta viimeksi kuluneen 24 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata sen kalenterivuoden loppuun, jona lapsi aloittaa peruskoulun. Vastaava säännös on merimieslain (423/1978) 32 b §:n 3 momentissa, sellaisenaan kuin se on laissa 936/2002. Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laeiksi työsopimuslain 4 luvun 4 §:n ja merimieslain 32 b §:n muuttamisesta (HE 22/2003 vp) siten, että työntekijä voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Esityksen mukaan osittaisen hoitovapaan edellytyksenä oleva aika saman työnantajan työssä lyhenisi kuuteen kuukauteen viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Esityksen mukaan tä-

mennetään hoitovapaan käyttöön liittyvää periaatetta, jonka mukaan molemmat vanhemmat voivat pitää osittaista hoitovapaata saman kalenterijakson aikana mutta eivät samanaikaisesti. Osittaista hoitovapaata koskevien säännösten muutoksilla pienten koululaisten vanhempien mahdollisuus lyhentää työaikaansa laajenisi niin, että työ- ja perhe-elämän yhteensovitus lapsen kahden ensimmäisen kouluvuoden aikana onnistuu nykyistä paremmin.

Hallituksella on tarkoitus antaa eduskunnalle esitys laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n

muuttamisesta. Esitys liittyy valtion vuoden 2004 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esityksessä ehdotetaan, että osittaista hoitorahaa korotetaan nykyisestä ja oikeus osittaiseen hoitorahaan laajennetaan koskemaan perusopetuksen ensimmäisen ja toisen lukuvuoden opetukseen osallistuvan lapsen vanhempia. Lisäksi ehdotetaan, että osittaista hoitorahaa olisi mahdollista maksaa molemmille perusopetuksen ensimmäisen ja toisen lukuvuoden opetukseen osallistuvan lapsen vanhemmille, vaikka heidän osittainen hoitovapaansa ajoittuisikin samalle kalenterijaksolle.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki perusopetuslain muuttamisesta

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 2 momenttiin lisätään lain soveltamisalan piiriin tuleva aamu- ja iltapäivätoiminta, jota koskevat säännökset ovat 4 momentin mukaan tämän lain 8 a luvussa. 8 a luvun säännösten lisäksi aamu- ja iltapäivätoimintaan sovelletaan perusopetuslain 40 §:n salassapitoa, 41 §:n tietojensaantia, 43 §:n rahoitusta sekä 44 §:n 2 ja 3 momentin maksujen perintää koskevia säännöksiä.

Pykälän 1 ja 3 momentti vastaavat nykyisiä säännöksiä.

43 §. *Rahoitus.* Pykälään sisältyy viittaus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin. Säännökseen on lisätty maininta aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

48 a §. *Tavoitteet ja perusteet.* Pykälän 1 momentin mukaan aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatusyötä. Aamu- ja iltapäivätoiminta on jatkoa varhaiskasvatuksessa aloitetulle kasvatusyölle. Tavoitteena on tukea lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua ja edistää lapsen hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennalta ehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. Pykälän toisessa momentissa kuvataan aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen keskeisiä perusteita. Tavoitteena on tarjota toimintaan osallistuville lapsille monipuolista harrastustoimintaa, vuorovaikutustaitoja kehittävää yhteistoimintaa sekä tarjota heille mahdollisuuksia onnistumisen ja osaamisen kokemuksiin, jotka vahvistavat heidän elämän hallintaan liittyviä taitojaan. Toiminnassa tulisi olla myös mahdollista lepo rauhallisessa ympäristössä. Aamu- ja iltapäivätoiminta tulee tapahtua ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa. Pykälän 3 momentissa säädetään opetushallituksen toimivallasta päät-

tää valtakunnallisista toiminnan tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä. Opetushallituksen päätettäväksi jää sisällyttääkö se aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin vain antaako se niistä erillisen päätöksen. Opetushallituksen tulee valmistella perusteet yhteistyössä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen kanssa.

48 b §. *Järjestäminen ja laajuus.* Pykälän mukaan kunta voi järjestää ja hankkia aamu- ja iltapäivätoimintaa. Kunta ei ole kuitenkaan lain mukaan velvollinen tämän toiminnan järjestämiseen. Jos kunta päättää järjestää tai hankkia tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, on sen noudatettava 8 a luvussa säädettyjä edellytyksiä. Toimintaa tulee tällöin tarjota kunnassa toimivien koulujen perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä perusopetuslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitetuille vuosiluokkien 3—9 oppilaille. Pykälän 1 momenttiin on sisällytetty myös toimintaan hakemista, tiedottamista ja lasten yhdenvertaista kohtelua koskeva säännös.

Pykälän 2 momentin mukaan kunta voi järjestää toimintaa itse tai hankkia palvelut esimerkiksi seurakunnalta, yhdistyksiltä, järjestöiltä, yhtiöiltä tai muilta palvelun tuottajilta. Kunta vastaa siitä, että myös hankitut palvelut vastaavat tämän lain vaatimuksia. Toimintaa voidaan tarjota sekä aamu- että iltapäivällä tai molempina. Kaksikielisessä kunnassa tulee aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestää niin, että molemmilla kieliryhmillä on mahdollisuus saada palveluja omalla kielellään. Toimintaa järjestettäessä tulee myös ottaa huomioon muiden kieliryhmien tarpeet. Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että niillä toimintaan osallistuvilla lapsilla joilla on perusopetuslain mukainen oikeus koulumatkaetuun on mahdollisuus käyttää koulumatkaetuutta. Säännös on tarkoitettu toimintojen suunnitte-

lua ohjaavaksi, eikä se siten esimerkiksi velvoita kuntaa kuljetusten järjestämiseen.

Pykälän 3 momentin mukaan toimintaa tarjotaan vähintään 570 tuntia kullekin toimintaan osallistuvalla lapsella. Oppilaan osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan on vapaaehtoista. Aamu- ja iltapäivätoiminta voidaan tarjota koulun työvuoden aikana arkipäivisin pääsääntöisesti klo 7.00—17.00 välisenä aikana. Aamu- ja iltapäivätoimintaa koskevassa toimintasuunnitelmassa on tarkoitus määrätä muun muassa toiminnan yleisestä järjestämisestä, toimintatunneista ja muista tarpeellisista toiminnan järjestämiseen liittyvistä asioista. Toimintasuunnitelma muodostaa tärkeän elementin aamu- ja iltapäivätoiminnan toteutuksessa. Sen johdosta lakiin sisällytetään valtuus antaa valtioneuvoston asetuksella toimintasuunnitelmasta tarkempia säännöksiä.

48 c §. *Arviointi*. Pykälän mukaan lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan tarkoituksena on turvata aamu- ja iltapäivätoiminnalle määritettyjen tavoitteiden toteutumista, tukea toiminnan kehittämistä, edistää lasten hyvinvointia sekä tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa ja ehkäistä syrjäytymistä. Pykälän 2 momentissa säädetään kunnalle velvollisuus arvioida antamaansa tai hankkimaansa aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin.

Säännöksen avulla on tarkoitus selkeyttää arvioinnin merkitystä lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämisessä ja kytkeä se osaksi kansallista koulutuksen arviointijärjestelmää. Aamu- ja iltapäivätoiminnan arvioinnin tarkoituksena on saada luotettavaa, ajantasaista ja tavoitteisiin nähden kattavaa tietoa valtakunnallisen ja paikallisen aamu- ja iltapäivätoimintaa koskevan päätöksenteon ja kehittämisen tueksi. Tavoitteena on myös tukea lapsia lasten aamu- ja iltapäivätoiminnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa, tarjota lasten vanhemmille riittävästi tietoa sekä tukea aamu- ja iltapäivätoiminnan henkilöstön työtä.

Ehdotuksen mukaan arviointien keskeiset tulokset tulee julkistaa, jotta saatuja tuloksia voidaan mahdollisimman tehokkaasti hyödyntää aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämisessä.

48 d §. *Oikeus turvalliseen toimintaympä-*

ristöön ja opinto-sosiaalisiin etuihin. Pykälässä säädetään aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuville lapsille oikeus turvalliseen toimintaympäristöön. Säännös edellyttää, että lasten aamu- ja iltapäivätoimintaan tarkoitettut tilat ja välineet ovat turvallisia. Säännös velvoittaa kuntia huolehtimaan myös siitä, että lapset eivät joudu väkivallan tai muun kiusaamisen kohteeksi osallistuessaan aamu- ja iltapäivätoimintaan. Tässä laissa tarkoitettuun aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvalla lapsella on myös opintososiaalisenä etuna oikeus välipalaan ja aamu- ja iltapäivätoiminnassa sattuneen tapaturman maksuttomaan hoitoon. Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettua lakia esitetään muutettavaksi siten, että se koskee lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa siitä riippumatta, onko toiminnan ohjaaja virka- tai työsuhteessa.

48 e §. *Henkilöstö*. Aamu- ja iltapäivätoimintaa antavien ohjaajien kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena on, että toimintaa ohjaisivat pääasiassa erilaisten harrastusten ja muun vapaa-ajan toimintaan sekä lasten hoitoon ja kasvatukseen perehtyneet henkilöt. Ohjaajina voisi toimia henkilöitä, joilla on erilaisia koulutustaustoja. Näitä olisivat soveltuvat korkeakoulututkinnot, soveltuvat (aikaisemmat) opistoasteen tutkinnot sekä soveltuvat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Ohjaajiksi olisivat kelpoisia myös ne, joilla on kelpoisuus antaa luokanopetusta, esiopetusta, erityisopetusta ja aineenopetusta tai toimia oppilaanohjaajana.

Soveltuvia tutkintoja olisivat esimerkiksi sosiaalikasvattajan ja lastenhoitajan tutkinnot, sosiaali- ja terveysalan, lapsi- ja perhetyön, nuoris- ja vapaa-ajan ohjauksen, liikunnanohjauksen, käsi- ja taideteollisuuden, kuvallisen ilmaisun, musiikkialan sekä teatteri- ja tanssialan perustutkinnot sekä näiden lisäksi useiden alojen korkeakoulututkinnot ja aikaisemmat opistoasteen tutkinnot. Nykyisistä ammattitutkinnoista soveltuisivat esimerkiksi koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto, perhepäivähoitajan ammattitutkinto sekä teatterialan ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto. Erityisopetusta saavien lasten aamu- ja iltapäivä-

päivätoiminnan ohjaamiseen soveltuvia olisivat esimerkiksi viittomakielisen ohjauksen perustutkinto, lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto ja puhevammaisten tulkkipalvelun erikoisammattitutkinto.

Tavoitteena on se, että henkilöt, joilla on kokemusta lasten harrastustoiminnan ohjaamisesta, voisivat saada pätevyyden näyttötutkinnolla. Opetusministeriö selvittää yhteistyössä Opetushallituksen sekä työelämää edustavien järjestöjen kanssa, onko aiheellista järjestää näihin tehtäviin suuntautuva ammattitutkinto. Ammattitutkinnot suoritetaan ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomina näyttötutkintoina. Näyttötutkinnossa on mahdollista hyödyntää työkokemuksella ja muulla toiminnalla hankittua ammattitaitoa ja osaamista. Näyttötutkinto soveltuisi hyvin henkilölle, joilla on kokemusta lasten harrastustoiminnan ohjaamisesta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan käynnistyessä ohjaajiksi koulutustuneita henkilöitä ei ole riittävästi. Tarkoitus on säätää, että viiden vuoden ajan toiminnan alkamisesta kelpoisuus ohjaamiseen olisi myös henkilöllä, jolla on koulutuksella tai kokemuksella hankittu riittävä taito toimia lapsiryhmän ohjaajana. Toiminnan laadun turvaamiseksi ohjaajilta edellytettäisiin myös soveltuvuutta tehtävään.

Keväällä 2006 on tarkoitus selvittää aamu- ja iltapäivätoimintaa ohjaavien henkilöiden koulutustaustat ja arvioida ohjaajien pätevyysvaatimusten mahdollinen täsmentämistarve.

48 f §. *Maksut.* Pykälän mukaan aamu- ja iltapäivätoiminnasta voidaan määrätä kuukausimaksu. Tarkoituksena on, että maksut voitaisiin kuitenkin pitää niin kohtuullisina, etteivät ne rajoittaisi lasten osallistumista toimintaan. Kuukausimaksuille ehdotetaan asetettavaksi enimmäismäärä, joka olisi 60 euroa. Kunta voi halutessaan käyttää esimerkiksi päivähoiton vähimmäistulorajoja määritellään huoltajien maksukykyä. Koska aamu- ja iltapäivätoiminta voi olla sisällöltään monimuotoista, kunnalle annettaisiin mahdollisuus määrätä toiminnoittain erisuuruisia kuukausimaksuja. Maksukäytännön yksinkertaistamiseksi pykälässä ehdotetaan käytettävän rajausta, jonka mukaan tilanteessa, jossa aamu- ja iltapäivätoimintaa annetaan enintään 10 päivänä kuukaudessa, peri-

tään puolet maksusta. Vastaavaa rajausta sovellettaisiin, jos lapsi ei sairautensa vuoksi voisi kalenterikuukauden aikana osallistua aamu- tai iltapäivätoimintaan yli 10 päivänä. Koko kalenterikuukauden sairaudesta aiheutuva poissaolo aiheuttaisi luonnollisesti maksun perimättä jättämisen. Sen sijaan, jos mahdollinen osallistumatta jääminen johtuisi muista syistä, maksuna kuitenkin perittäisiin puolet kuukausimaksusta. Maksun perimiseen liittyvät säännökset vastaavat päivähoidon maksukäytäntöä. Pykälässä nimenomaisesti kielletään perimästä toimintaan osallistumisesta muita maksuja. Lapselta ei siten voida periä kuukausimaksun lisäksi esimerkiksi materiaali-, askarteluväline- tai muita vastaavia maksuja.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, joka mahdollistaa maksun perimättä jättämisen, jos säännöksessä mainitut sosiaaliset kohtuusnäkökohdat sitä edellyttävät.

1.2. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

5 §. *Rahoituksen laskentaperuste.* Opetus- ja kulttuuritoimen käyttökustannusten rahoituksen laskentaperusteita koskevaan pykälään lisätään uusi 3 a kohta, jossa uudeksi valtionosuuden laskentaperusteeksi lisätään perusopetuslaissa tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaustuntien määrä ja opetustuntia kohden määrätty yksikköhintana.

13 a §. *Valtionosuus aamu- ja iltapäivätoiminnan käyttökustannuksiin.* Lakiin sisällytetään uusi pykälä, joka tekee mahdolliseksi myöntää kunnalle valtionosuutta aamu- ja iltapäivätoimintaan. Käyttökustannuksiin myönnettäisiin valtionosuutta 57 prosenttia kunnalle vahvistetun tuntimäärän ja tunnin hinnan tulosta. Rahoitusta ei otettaisi lisäyksenä huomioon opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 9 §:ssä tarkoitettua kunnan rahoitusosuutta määrättäessä.

16 §. *Keskimääräiset yksikköhinnat.* Pykälän 2 momentissa luetellaan yksikköhinnat, joiden määräytyminen tietyltä osin poikkeaa 3 luvussa tarkoitettujen yksikköhintojen määräytymisperusteista. Aamu- ja iltapäivätoimintaa koskeva 21 a § lisätään tähän luette-

loon.

21 a §. *Aamu- ja iltapäivätoiminnan yksikköhinta*. Säännöksen mukaisesti aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuden laskemista varten määrätään vuosittain ohjaustunnin yksikköhinta valtion talousarvion rajoissa.

45 §. *Rahoituksen myöntäminen ja tarkistaminen*. Rahoituksen myöntämistä ja tarkistamista koskevan pykälän 1 momenttiin on lisätty viittaus aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoitusta koskevaan 13 a §:ään. Säännöksessä on samalla otettu huomioon, että valtionosuuden saajina voisivat olla ainoastaan kunnat ja valtionosuus suoritettaisiin siten kuin kuntien valtionosuuslain 16 §:n 2 momentissa säädetään. Viimeksi mainitun säännöksen mukaan yleinen valtionosuus ja tehtäväkohtaiset valtionosuudet myönnetään ja verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus vahvistetaan hakemuksetta vuosittain viimeistään tammikuun 11 päivänä. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 46 §:n 1 momentin ja kuntien valtionosuuslain 17 §:n 1 momentin säännöksen perusteella maksatus tapahtuu varainhoitovuoden alusta kuukausittain yhtä suurina erinä kunkin kuukautena, viimeistään kuukauden 11 päivänä.

48 §. *Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen*. Suoritteiden määrän vahvistamista koskevaan pykälään on lisätty aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoituksen laskentaperusteena käytettävien suoritteiden eli ohjaustuntien määrän vahvistaminen kullekin toimintaa järjestävälle kunnalle. Vuoden 2004 ja 2005 osalta talousarviossa määrätty enimmäistuntimäärä jaettaisiin ottaen lähtökohtaisesti huomioon toimintaa järjestävissä kunnissa sijaitsevien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilasmäärät sekä erityisopetukseen otettujen ja siirrettyjen oppilaiden määrät. Jos kunnassa järjestettävän toiminnan osallistumisaste kunnalta saatujen tietojen mukaan poikkeaisi keskimääräisestä osallistumisasteesta, tämä voitaisiin ottaa huomioon tuntimäärää vahvistettaessa. Vuodesta 2006 lukien kokonaistuntimäärä jaettaisiin ottaen huomioon kuntien toteutuneet ohjaustuntien määrät.

Voimaantulosäännös. Voimaantulosäännöksen mukaan vuoden 2004 yksikköhinnasta, kuntien tuntimääristä ja valtionosuuden

myöntämisestä voidaan päättää poikkeuksellisesti vuoden 2004 aikana, jolloin kaikki päätöksentekoon tarvittavat tiedot ovat käytettävissä.

1.3. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

2 §. *Soveltamisala*. Pykälän 2 momenttiin lisätään aamu- ja iltapäivätoiminnan palvelujen hankkimista koskeva uusi 8 kohta. Lisääminen edellyttää säännösteknisiä muutoksia 6 ja 7 kohtaan.

5 a §. *Rikosrekisteriote aamu- ja iltapäivätoiminnassa*. Rikostaustalakia sovelletaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön. Kun kunta järjestää aamu- ja iltapäivätoiminnan itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa, ohjaaja on virka- tai työsuhteessa ja rikostaustalaki koskee työnantajaa. Silloin kun palvelut hankitaan muulta palvelujen tuottajalta tai yksityiseltä ammatinharjoittajalta, saattaa syntyä tilanteita, jolloin ohjaaja ei ole virkattai työsuhteessa eikä rikostaustalakia sovellettaisi. Tämän vuoksi lakiin lisätään rikosrekisteriotetta aamu- ja iltapäivätoiminnassa koskeva säännös.

Rikosrekisteriote tulisi vaatia henkilöltä, joka hoitaa rikostaustalain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä olematta virka- tai työsuhteessa. Säännöksen mukaan kunnan tai kuntayhtymän tulisi ennen sopimuksen tekemistä aamu- ja iltapäivätoimintojen hankkimisesta pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rekisteristä, jos henkilö hoitaa näitä tehtäviä olematta virka- tai työsuhteessa. Tämä tarkoittaa tehtävien hoitamista itsenäisenä ammatinharjoittajana tai vapaaehtois-työnä.

2. Voimaantulo

Ehdotetut perusopetuslain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muutokset ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2004. Ottaen huomioon, että kunnat, jotka hankkivat aamu- ja iltapäivätoimintaa muilta palvelujen tuottajilta, tekevät sopimukset näiden kanssa ennen toi-

minnan aloittamista ja tarvittaessa toimintaa ohjaavan henkilön rikosrekisteriote on hankittava etukäteen, ehdotettu lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muutos on tarkoitettu tulemaan

voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2004.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**perusopetuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 21 päivänä elokuuta 1998 annetun perusopetuslain (628/1998) 1 ja 43 §, niistä 1 § sellaisena kuin se on osaksi laissa 1288/1999, sekä *lisätään* lakiin uusi 8 a luku seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta.

Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, perusopetuksen oppimäärän suorittaneille annettavasta lisäopetuksesta, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Jos tämän lain mukaista esiopetusta järjestetään lasten päivähoidosta annetun lain (36/1973) 1 §:n 2 tai 3 momentin tarkoittamassa päivähoitopaikassa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä lasten päivähoidosta annetussa laissa tai sen nojalla asetuksella säädetään.

Muille kuin oppivelvollisille järjestettäväs-
tä perusopetuksesta säädetään 46 §:ssä.

Aamu- ja iltapäivätoiminnasta säädetään 8 a luvussa. Muista tämän lain säännöksistä aamu- ja iltapäivätoimintaan sovelletaan 40, 41 ja 43 §:n sekä 44 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä.

43 §

Rahoitus

Tässä laissa tarkoitettua opetusta sekä aa-

mu- ja iltapäivätoimintaa varten myönnetään rahoitusta perustamishankkeisiin ja käyttökustannuksiin siten kuin opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetussa laissa (635/1998) säädetään.

8 a luku

Aamu- ja iltapäivätoiminta

48 a §

Tavoitteet ja perusteet

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Lisäksi aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan sekä mahdollistaa lepo rauhallisessa ympäristössä, ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa.

Opetushallitus päättää tässä laissa tarkoitettun aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä (aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet). Opetushallitus valmistelee perusteet yhteistyössä sosiaali- ja ter-

veysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen kanssa.

48 b §

Järjestäminen ja laajuus

Kunta voi järjestää ja hankkia tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Jos kunta järjestää tai hankkii tämän lain mukais- ta aamu- ja iltapäivätoimintaa, tulee sitä tar- jota kunnassa toimivien koulujen ensimmäi- sen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta 17 §:n 2 mo- mentissa tarkoitetuille oppilaille. Aamu- ja il- tapäivätoimintaan tulee hakea ennen opetu- sen alkamista kunnan edellyttämällä tavalla. Kunnan tulee etukäteen ilmoittaa aamu- ja il- tapäivätoiminnan järjestämiskoista, toi- minnan alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä siitä, miten sen järjestämään tai hank- kimaan aamu- ja iltapäivätoimintaan haetaan. Otettaessa lapsia aamu- ja iltapäivätoimin- taan heihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Kunta voi järjestää aamu- ja iltapäivätoi- mintaa itse tai yhdessä muiden kuntien kans- sa taikka hankkia palvelut muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Toimin- ta järjestettäessä tulee ottaa huomioon eri kieliryhmien tarpeet. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti. Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että niil- lä toimintaan osallistuvilla lapsilla, joilla on 32 §:n mukainen oikeus koulumatkaetuun, on mahdollisuus käyttää tätä etuutta.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa tulee tarjota vähintään 570 tuntia koulun työvuoden aika- na kullekin toimintaan osallistuvalla lapselle. Toimintaan osallistuminen on lapselle vapaa- ehtoista. Toimintaa voidaan järjestää koulun työvuoden aikana arkipäivisin pääsääntöises- ti kello 7.00—17.00 välisenä aikana. Toi- mintaa suunniteltaessa tulee olla yhteistyössä kotien ja toiminnan järjestäjien kanssa. Kun- nan tulee hyväksyä tässä laissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoimintaa varten toiminta- suunnitelma. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toimin- tasuunnitelman sisällöstä.

48 c §

Arviointi

Aamu- ja iltapäivätoiminnan arvioinnin tarkoituksena on turvata 48 a §:n mukaisten tavoitteiden toteutuminen. Kunnan tulee ar- vioida antamaansa tai hankkimaansa aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä osallistua toimin- tansa ulkopuoliseen arviointiin. Arviointien keskeiset tulokset tulee julkistaa.

48 d §

Oikeus turvalliseen toimintaympäristöön ja opintososiaalisiin etuihin

Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen toimintaympä- ristöön. Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallis- tuvalle lapselle on tarjottava välipala. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa sattuneen tapaturman hoito on lapselle maksuton.

48 e §

Henkilöstö

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tulee olla toiminnan järjestämistapa huomioon ottaen riittävä määrä ammattitaitoisia ohjaajia. Aa- mu- ja iltapäivätoimintaa antavien ohjaajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtio- neuvoston asetuksella.

48 f §

Maksut

Aamu- ja iltapäivätoiminnasta voidaan määrätä kuukausimaksu. Kunta päättää aa- mu- ja iltapäivätoiminnasta perittävien kuu- kausmaksujen määrästä, joka saa olla enin- tään 60 euroa. Maksu voidaan periä jokaisel- ta sellaiselta kuukaudelta, jona lapsi osallis- tuu aamu- tai iltapäivätoimintaan. Jos aamu- ja iltapäivätoimintaa annetaan enintään 10 päivänä kuukaudessa, peritään vain puolet maksusta. Samoin jos lapsi ei sairautensa vuoksi voi kalenterikuukauden aikana osal- listua aamu- tai iltapäivätoimintaan yli 10

päivänä, maksusta peritään vain puolet. Jos sairaudesta aiheutuva poissaolo kestää koko kalenterikuukauden, maksua ei peritä. Jos lapsi ei muusta syystä osallistu toimintaan koko kalenterikuukautena, maksuna peritään puolet kuukausimaksusta. Toimintaan osallistumisesta ei voida periä muita maksuja.

Maksu voidaan jättää perimättä tai sitä voidaan alentaa, jos huoltajan elatusvelvollisuus,

toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat huomioon ottaen siihen on syytä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2004.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lain (635/1998) 16 §:n 2 momentti, 45 §:n 1 momentti ja 48 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 16 §:n 2 momentti laissa 1389/2001, 45 §:n 1 momentti laissa 1146/2000 ja 48 §:n 1 momentti laissa 1211/2000, sekä *lisätään* 5 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 1211/2000, uusi 3 a kohta ja lakiin uusi 13 a ja 21 a § seuraavasti:

5 §

Rahoituksen laskentaperuste

Rahoitus opetus- ja kulttuuritoimen käyttökustannuksiin määräytyy laskennallisten perusteiden mukaisesti. Rahoitus määräytyy:

3 a) perusopetuslaissa tarkoitettussa aamu- ja iltapäivätoiminnassa ohjaustuntien määrän ja ohjaustuntia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella;

13 a §

Valtionosuus aamu- ja iltapäivätoiminnan käyttökustannuksiin

Perusopetuslaissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestävälle kunnalle myönnetään valtionosuutta toiminnasta aiheutuviin käyttökustannuksiin 57 prosenttia euromäärästä, joka saadaan, kun kunnalle valtionosuuden laskemisen perusteeksi mainittua toimintaa varten vahvistettu tuntimäärä

kerrotaan tuntia kohden määrätyllä yksikköhinnalla.

16 §

Keskimääräiset yksikköhinnat

Yksikköhinnat määrää opetusministeriö. Tässä luvussa tarkoitettut yksikköhinnat määrätään 19 §:n 7 momentissa, 21 §:n 1 momentissa sekä 21 a ja 22 §:ssä tarkoitettuja yksikköhintoja lukuun ottamatta siten, että yksikköhintojen mukaisesti lasketut rahoituksen perusteena käytettävät euromäärät yhteenlaskettuina vastaavat keskimääräisten yksikköhintojen perusteella laskettavia euromääriä.

21 a §

Aamu- ja iltapäivätoiminnan yksikköhinta

Opetusministeriö vahvistaa perusopetuslaissa tarkoitettun aamu- ja iltapäivätoiminnan

yksikköhinnan ohjaustuntia kohden vuosittain valtion talousarvion rajoissa.

45 §

Rahoituksen myöntäminen ja tarkistaminen

Valtionapuviranomainen myöntää 6, 13, 14 ja 15 §:ssä tarkoitetun valtionosuuden sekä 7 ja 11 §:ssä tarkoitetun rahoituksen käyttökustannuksiin hakemuksetta kunnalle tai muulle 1 §:ssä mainitun lain mukaisen toiminnan järjestäjälle ja 13 a §:ssä tarkoitetun rahoituksen kunnalle siten kuin kuntien valtionosuuslain 16 §:n 2 momentissa säädetään.

48 §

Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Opetusministeriö vahvistaa seuraavan va-

rainhoitovuoden rahoituksen perusteena käytettävien opiskelijatyövuosien, opintoviikkojen, opetustuntien, ohjaustuntien ja henkilötyövuosien määrän vuosittain valtion talousarvion rajoissa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2004.

Sen estämättä, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetään, 5 §:n 3 a kohdassa tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoituksen perusteena käytettävien ohjaustuntien määrästä, yksikköhinnasta ja toimintaan myönnettävästä rahoituksesta vuodelle 2004 voidaan päättää mainitun vuoden aikana.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki**lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 14 päivänä kesäkuuta 2002 annetun lain (504/2002) 2 §:n 2 momentin 6 ja 7 kohta sekä
lisätään 2 §:n 2 momenttiin uusi 8 kohta ja lakiin uusi 5 a § seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

 Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyin edellytyksin myös:

6) yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa (603/1996) tarkoitettuun palvelun tuottajaan;

7) yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) tarkoitettuun palvelun tuottajaan; ja

8) perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan palvelujen hankkimiseen.

5 a §

Rikosrekisteriote aamu- ja iltapäivätoiminnassa

 Jos kunta tai kuntayhtymä hankkii perusopetuslaissa tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan palveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta, kunnan tai kuntayhtymän tulee ennen sopimuksen tekemistä pyytää 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä hoitavalta henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote, jollei henkilö hoida näitä tehtäviä virka- tai työsuhteeseen kuuluvina.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2004.

 Helsingissä 16 päivänä syyskuuta 2003

Tasavallan Presidentti**TARJA HALONEN**Opetusministeri *Tuula Haatainen*

1.

Laki**perusopetuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1998 annetun perusopetuslain (628/1998) 1 ja 43 §, niistä
 1 § sellaisena kuin se on osaksi laissa 1288/1999, sekä
lisätään lakiin uusi 8 a luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

*Soveltamisala**Soveltamisala*

Tässä laissa säädetään perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta.

Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, perusopetuksen oppimäärän suorittaneille annettavasta lisäopetuksesta ja maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta. Jos tämän lain mukaisista esiopetusta järjestetään lasten päivähoitona annettun lain (36/1973) 1 §:n 2 tai 3 momentin tarkoittamassa päivähoitopaikassa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä lasten päivähoitosta annetussa laissa tai sen nojalla asetuksella säädetään.

Muille kuin oppivelvollisille järjestettävästä perusopetuksesta säädetään 46 §:ssä.

Tässä laissa säädetään perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta.

Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, perusopetuksen oppimäärän suorittaneille annettavasta lisäopetuksesta, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta *sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta*. Jos tämän lain mukaista esiopetusta järjestetään lasten päivähoitona annettun lain (36/1973) 1 §:n 2 tai 3 momentin tarkoittamassa päivähoitopaikassa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä lasten päivähoitosta annetussa laissa tai sen nojalla asetuksella säädetään.

Muille kuin oppivelvollisille järjestettävästä perusopetuksesta säädetään 46 §:ssä.

Aamu- ja iltapäivätoiminnasta säädetään 8 a luvussa. Muista tämän lain säännöksistä aamu- ja iltapäivätoimintaan sovelletaan 40, 41 ja 43 §:n sekä 44 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä.

43 §

43 §

*Rahoitus**Rahoitus*

Tässä laissa tarkoitettua opetusta varten

Tässä laissa tarkoitettua opetusta *sekä*

myönnetään rahoitusta perustamishankkeisiin ja käyttökustannuksiin siten kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (635/1998) säädetään.

aamu- ja iltapäivätoimintaa varten myönnetään rahoitusta perustamishankkeisiin ja käyttökustannuksiin siten kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (635/1998) säädetään.

8 a luku

Aamu- ja iltapäivätoiminta

48 a §

Tavoitteet ja perusteet

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Lisäksi aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan sekä mahdollistaa lepo rauhallisessa ympäristössä, ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa.

Opetushallitus päättää tässä laissa tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä (aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet). Opetushallitus valmistelee perusteet yhteistyössä sosiologi- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämissivokeskuksen kanssa.

48 b §

Järjestäminen ja laajuus

Kunta voi järjestää ja hankkia tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Jos kunta järjestää tai hankkii tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, tulee sitä tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta 17 §:n 2 momentissa tarkoitetuille oppilaille. Aamu- ja iltapäivätoimintaan tulee hakea ennen

Ehdotus

opetuksen alkamista kunnan edellyttämällä tavalla. Kunnan tulee etukäteen ilmoittaa aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämispaikoista, toiminnan alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä siitä, miten sen järjestämään tai hankkimaan aamu- ja iltapäivätoimintaan haetaan. Otettaessa lapsia aamu- ja iltapäivätoimintaan heihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Kunta voi järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia palvelut muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Toimintaa järjestettäessä tulee ottaa huomioon eri kieliryhmien tarpeet. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti. Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että niillä toimintaan osallistuvilla lapsilla, joilla on 32 §:n mukainen oikeus koulumatkaetuun, on mahdollisuus käyttää tätä etuutta.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa tulee tarjota vähintään 570 tuntia koulun työvuoden aikana kullekin toimintaan osallistuvalla lapselle. Toimintaan osallistuminen on lapselle vapaaehtoista. Toimintaa voidaan järjestää koulun työvuoden aikana arkipäivisin pääsääntöisesti kello 7.00—17.00 välisenä aikana. Toimintaa suunniteltaessa tulee olla yhteistyössä kotien ja toiminnan järjestäjien kanssa. Kunnan tulee hyväksyä tässä laissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoimintaa varten toimintasuunnitelma. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toimintasuunnitelman sisällöstä.

48 c §

Arviointi

Aamu- ja iltapäivätoiminnan arvioinnin tarkoituksena on turvata 48 a §:n mukaisten tavoitteiden toteutuminen. Kunnan tulee arvioida antamaansa tai hankkimaansa aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arviointien keskeiset tulokset tulee julkistaa.

48 d §

Oikeus turvalliseen toimintaympäristöön ja opintososiaalisiin etuihin

Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen toimintaympäristöön. Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvalla lapsella on tarjottava välipala. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa sattuneen tapaturman hoito on lapselle maksuton.

48 e §

Henkilöstö

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tulee olla toiminnan järjestämistapa huomioon ottaen riittävä määrä ammattitaitoisia ohjaajia. Aamu- ja iltapäivätoimintaa antavien ohjaajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

48 f §

Maksut

Aamu- ja iltapäivätoiminnasta voidaan määrätä kuukausimaksu. Kunta päättää aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittävien kuukausimaksujen määrästä, joka saa olla enintään 60 euroa. Maksu voidaan periä jokaiselta sellaiselta kuukaudelta, jona lapsi osallistuu aamu- tai iltapäivätoimintaan. Jos aamu- ja iltapäivätoimintaa annetaan enintään 10 päivänä kuukaudessa, peritään vain puolet maksusta. Samoin jos lapsi ei sairautensa vuoksi voi kalenterikuukauden aikana osallistua aamu- tai iltapäivätoimintaan yli 10 päivänä, maksusta peritään vain puolet. Jos sairaudesta aiheutuva poissaolo kestää koko kalenterikuukauden, maksua ei peritä. Jos lapsi ei muusta syystä osallistu toimintaan koko kalenterikuukautena, maksuna peritään puolet kuukausimaksusta. Toimintaan osallistumisesta ei voida periä muita maksuja.

Maksu voidaan jättää perimättä tai sitä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

voidaan alentaa, jos huoltajan elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat huomioon ottaen siihen on syytä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2004.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lain (635/1998) 16 §:n 2 momentti, 45 §:n 1 momentti ja 48 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 16 §:n 2 momentti laissa 1389/2001, 45 §:n 1 momentti laissa 1146/2000 ja 48 §:n 1 momentti laissa 1211/2000, sekä *lisätään* 5 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 1211/2000, uusi 3 a kohta ja lakiin uusi 13 a ja 21 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Rahoituksen laskentaperuste

Rahoitus opetus- ja kulttuuritoimen käyttökustannuksiin määräytyy laskennallisten perusteiden mukaisesti. Rahoitus määräytyy:

3 a) perusopetuslaissa tarkoitetussa aamu- ja iltapäivätoiminnassa ohjaustuntien määrän ja ohjaustuntia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella;

13 a §

*Valtionosuus aamu- ja iltapäivätoiminnan
käyttökustannuksiin*

Perusopetuslaissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestävälle kunnalle myönnetään valtionosuutta toiminnasta aiheutuviin käyttökustannuksiin 57 prosenttia euromäärästä, joka saadaan, kun kunnalle valtionosuuden laskemisen perusteeksi mainittua toimintaa varten vahvistettu tuntimäärä kerrotaan tuntia kohden määrätyllä yksikköhinnalla.

16 §

Keskimääräiset yksikköhinnat

Yksikköhinnat määrää opetusministeriö. Tässä luvussa tarkoitettut yksikköhinnat määrätään 19 §:n 7 momentissa, 21 §:n 1 momentissa ja 22 §:ssä tarkoitettuja yksikköhintoja lukuun ottamatta siten, että yksikköhintojen mukaisesti lasketut rahoituksen perusteena käytettävät euromäärät yhteenlaskettuina vastaavat keskimääräisten yksikköhintojen perusteella laskettavia euromääriä.

Yksikköhinnat määrää opetusministeriö. Tässä luvussa tarkoitettut yksikköhinnat määrätään 19 §:n 7 momentissa, 21 §:n 1 momentissa sekä 21 a ja 22 §:ssä tarkoitettuja yksikköhintoja lukuun ottamatta siten, että yksikköhintojen mukaisesti lasketut rahoituksen perusteena käytettävät euromäärät yhteenlaskettuina vastaavat keskimääräisten yksikköhintojen perusteella laskettavia euromääriä.

21 a §

Aamu- ja iltapäivätoiminnan yksikköhinta

Opetusministeriö vahvistaa perusopetuslaissa tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan yksikköhinnan ohjaustuntia kohden vuosittain valtion talousarvion rajoissa.

45 §

Rahoituksen myöntäminen ja tarkistaminen

Valtionapuviranomainen myöntää 6 ja 13—15 §:ssä tarkoitetun valtionosuuden sekä 7 ja 11 §:ssä tarkoitetun rahoituksen käyttökustannuksiin hakemusta kunnalle tai muulle 1 §:ssä mainitun lain mukaisen

45 §

Rahoituksen myöntäminen ja tarkistaminen

Valtionapuviranomainen myöntää 6, 13, 14 ja 15 §:ssä tarkoitetun valtionosuuden sekä 7 ja 11 §:ssä tarkoitetun rahoituksen käyttökustannuksiin hakemusta kunnalle tai muulle 1 §:ssä mainitun lain mukaisen

Voimassa oleva laki

toiminnan järjestäjälle siten kuin kuntien valtionosuuslain 16 §:n 2 momentissa säädetään.

48 §

Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Asianomainen ministeriö vahvistaa seuraavan varainhoitovuoden rahoituksen perusteena käytettävien opiskelijatyö vuosien, opintoviikkojen, opetustuntien ja henkilötyövuosien määrän vuosittain valtion talousarvion rajoissa.

Ehdotus

toiminnan järjestäjälle ja 13 a §:ssä tarkoitettun rahoituksen kunnalle siten kuin kuntien valtionosuuslain 16 §:n 2 momentissa säädetään.

48 §

Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Opetusministeriö vahvistaa seuraavan varainhoitovuoden rahoituksen perusteena käytettävien opiskelijatyö vuosien, opintoviikkojen, opetustuntien, ohjaustuntien ja henkilötyövuosien määrän vuosittain valtion talousarvion rajoissa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2004.

Sen estämättä, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetään, 5 §:n 3 a kohdassa tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoituksen perusteena käytettävien ohjaustuntien määrästä, yksikköhinnasta ja toimintaan myönnettävästä rahoituksesta vuodelle 2004 voidaan päättää mainitun vuoden aikana.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki**lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 14 päivänä kesäkuuta 2002 annetun lain (504/2002) 2 §:n 2 momentin 6 ja 7 kohta sekä
lisätään 2 §:n 2 momenttiin uusi 8 kohta ja lakiin uusi 5 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Soveltamisala

 Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyin
 edellytyksin myös:

 6) yksityisten sosiaalipalvelujen valvon-
 nasta annetussa laissa (603/1996) tarkoitet-
 tuun palvelun tuottajaan; *ja*

7) yksityisestä terveydenhuollosta an-
 netussa laissa (152/1990) tarkoitettuun palve-
 lun tuottajaan.

 6) yksityisten sosiaalipalvelujen valvon-
 nasta annetussa laissa (603/1996) tarkoitet-
 tuun palvelun tuottajaan;

7) yksityisestä terveydenhuollosta an-
 netussa laissa (152/1990) tarkoitettuun palve-
 lun tuottajaan; *ja*

8) *perusopetuslaissa (628/1998) tarkoite-
 tun aamu- ja iltapäivätoiminnan palvelujen
 hankkimiseen.*

 5 a §

*Rikosrekisteriote aamu- ja iltapäivä-
 toiminnassa*

*Jos kunta tai kuntayhtymä hankkii perus-
 opetuslaissa tarkoitetun aamu- ja iltapäivä-
 toiminnan palveluja julkiselta tai yksityisel-
 tä palvelujen tuottajalta, kunnan tai kun-
 tayhtymän tulee ennen sopimuksen teke-
 mistä pyytää 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä
 hoitavalta henkilöltä nähtäväksi rikosrekis-
 terilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ri-
 kosrekisteriote, jollei henkilö hoida näitä*

tehtäviä virka- tai työsuhteeseen kuuluvina.

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhti-
kuuta 2004.*